

અંક ૪૫ | ઓક્ટોબર ૨૦૨૦

એકાદું પંખી જો ડાળ ઉપર બેસે
તો થાય, મળ્યું આખું આકાશ
એકાદું ગીત કોઈ મોસમનું ગાય
તોય રોમરોમ ફૂટે પલાશ
એકાદી લહેરખી પવનની જ્યાં સ્પર્શે
ત્યાં રણઝણતી ઝાલરી બાજી
આપણે તો એટલામાં રાજી
- રમણીક સોમેશ્વર

VISIT...

LANZAROTE
Caliente.COM

આ અંકમાં...

સંપાદકની કલમે

વાત જાણે એમ કે...

Tech-Talk

વાર્તા-સેતુ

અંતરકેડી

માઈક્રો-વિશ્વ

શબ્દ-સંપુટ

વાર્તાનું આકાશ

જસ્ટ બે મિનિટ

તમને મળ્યાનું યાદ

મને મારો જ પ્રશ્ન

Connecting... કવિતા

Rewinding...

વાચકોના પ્રતિભાવો

Hii 16:23

I got this number from telegram channel 16:24

hello 16:25 ✓✓

And from the specially the "pankh" magazineit is great magazine I ever read....😊 16:25

Nice efforts for our mother tongue.
Abhinandan..Ane shubhkamnao 08:58

આદરનીય સંપાદક મહોદય
પંખ મેગેઝિન
ખુબ જ સુંદર લેખ
વિનંતી 21:47

દરેક લેખકના નામ સરનામા
મોબાઈલ નંબર છાપો તો સાડ

અરે,આપ સૌ નિસ્વાર્થ ભાવે માતૃભાષાના પ્રસારનું આટલું સરસ,ઉમદા કામ
કરો છો એ અભિનંદનને પાત્ર છે. 09:35

શ્રી યાજ્ઞિક વધાસિયા,

This is a very Good Magazine. આને ચાલુ રાખજો.

આ સાથે મારી એક નાની કવિતા મોકલું છું. આવતા અંક માં છાપવા વિનંતી.

આપ સૌને હાર્દિક વંદન 14:28

16:35 ✓✓

સંસ્કૃત ના લેખો બનાવો એ પણ ઉપનિષદો ના 🙏 14:06

યાજ્ઞિક વધાસિયા

સંપાદકની કલમે

ફ્રન્ટ-કવરમાં જે ત્રણ હસતી-રમતી છોકરીઓ દેખાય છે, એ જોઈને તમને કેવું લાગ્યું? તમારાથી એ ખુશી જોઈ શકાય છે? અફસોસ, કે આપણા સમાજમાં આપણી આજુબાજુ અમુક લોકો એવા પણ છે, જે આ છોકરીઓની ખુશી જોઈ નથી શકતા અને એમની વિકૃતિ આવી નાની-નાની છોકરીઓની જિંદગી ખરાબ કરી નાખે છે. હમણાં ને હમણાં આઠ-દસ-બાર વર્ષની બાળકીઓના ગેંગ-રેપ વિશે ઘણા સમાચારો આવ્યા.

એક અફસોસ એ પણ કે, આપણે હવે આ ‘રૂટીન’ તરીકે લઈ લીધું છે. હવે કોઈ નેતાઓના કૌભાંડ અને કોરોનાથી થયેલા મૃત્યુ-આંકની જેમ આપણે આ સમાચાર પર એટલો અફસોસ કરતા નથી કે આપણું લોહી બાળતાં નથી, એ એક સમાજ તરીકે આપણી નપુંસકતા દર્શાવે છે. આવા બનાવો મીડિયા માટે એક ‘ન્યુઝ’, ન્યાય-વ્યવસ્થા માટે એક ‘કેસ’ અને આપણા માટે ચાની ઘૂંટ સાથે ભૂલી જવાની એક ‘ઘટના’ હોઈ શકે છે. પણ આ બનાવ એ પીડિતા માટે એના અસ્તિત્વ

પર ‘સવાલ’ અને આ સમાજ માટે ‘અલાર્મ’ની ક્ષણ છે. આ વિશે ચોક્કસ વિચારવા જેવું ખરું!

આ મહિનાની એકવીસ તારીખે ગુજરાતી સાહિત્યના સૌથી આગળપડતા હાસ્ય-લેખક શ્રી જ્યોતીન્દ્ર દવેનો જન્મદિવસ છે. એટલે આં વખતે ખાસ ‘Rewinding’ કોલમમાં એમનો એક હાસ્ય-લેખ, કે જે તમે કદાચ શાળામાં ભણ્યા પણ હશે, એ મુક્યો છે - ‘ખોટી બે આની’. આ લેખ તમને જરૂર તમારા શાળાજીવનના સંસ્મરણો તાજા કરાવશે! સાથે-સાથે એ પણ પ્રતીતિ કરાવશે કે, એક પણ ગાળ અને દ્વિઅર્થી શબ્દોના ઉપયોગ વગર પણ હાસ્ય ઉપજાવી શકાય છે!

આ વર્ષે ગુજરાતમાં નવરાત્રી, દશેરા અને દિવાળીની ઉજવણી પર કોવિડ-૧૯ અન્વયે પ્રતિબંધ મૂકી દેવામાં આવ્યો છે. સરકારનું આ સરાહનીય પગલું છે. ‘પંખ’નો આ પિસ્તાલીસમો અંક છે. આ અંક વાંચજો જરૂર અને એના વિશે પ્રતિભાવો અવશ્ય આપજો

પામી દેસાઈ

આજે બહુ વખતે ટીનીયો પાછો આ મંદિરમાં આવ્યો હતો. એક તો ઉનાળો અને જરૂરિયાત. આવવું જ પડે એમ હતું. પણ જેમ જેમ મેદની વધતી ગઈ એમ એનો ગભરાટ પણ સહેજ વધતો ગયો. એટલામાં જ દર્શન ખૂલ્યા. આરતીનો ડંકો વાગ્યો. ભક્તો આરતી ગાવામાં તલ્લીન થયા. બસ આ જ સમયની તો રાહ જોવાતી હતી! એ ફટાક દઈને કામ પતાવી સડસડાટ મંદિરની બહાર નીકળ્યો. ભાગતી વખતે એ એક વડીલ સાથે ભટકાઈ ગયો. એણે નોંધ્યું કે આ એ જ વડીલ હતા જે થોડીક વારથી સતત એની સામે જોયા કરતા હતા. એ નીચી નજરે ત્યાંથી ચાલી નીકળ્યો. છેક ઘરના મહોલ્લા પાસે પહોંચી એણે પાછું વળીને જોયું તો એ વડીલ એની પાછળ પાછળ આવતા હોય એમ લાગ્યું. એક દિવાલની આડમાં સંતાઈ એણે જોયા કર્યું કે એ ક્યાં જાય છે. કોકની સાથે કંઈક વાત કરતા જોઈ ટીનીયાએ એક રાહતનો શ્વાસ લીધો અને ઘર તરફ દોટ મૂકી.

રોજની ટેવ પ્રમાણે રાત્રે સૂતી વખતે એણે આખા દિવસમાં થયેલ કાર્યોની નોંધ

વાત જાણે એમ કે...

જોડાં

લીધી. પોતે ખોટું કર્યું છે, એ બદલ મનમાં અફસોસ પણ કર્યો. પણ આખરે માબાપની કાળજીની જ વાત હતી ને! એ મનોમન ઈશ્વર પાસે માફી માંગી સુઈ ગયો. બીજા દિવસે હરખભેર એણે મા-બાપુ સામે પોતે લાવેલ જોડાં ધર્યાં. મા માટે સેન્ડલ અને બાપુ માટે કાળા ચામડાના બુટ. મા-બાપુ આજેય ગુસ્સે થયા પણ તેઓ જાણતા હતા કે ટીનીયો અમારી ખાતર જ આવું કામ કરે છે. એટલે આજે ફરી એકવાર એને શાંતિથી સમજાવ્યો;

“જો ટીનીયા.. આ તું આવું કામ કરે એ અમને નથી ગમતું. અમારું શું બેટા! અમે મજૂર કહેવાઈએ. આવા જોડાં પગમાં હોય તોય શું અને ના હોય તોય શું! પણ કોક દિ' જો તું પકડાઈ જાય તો તારે કેટલો માર ખાવાનો વારો આવે ખબર છે?.. ને

વળી કોક તને પોલીસને સોંપી દે તો! આ આખો દિવસ મજૂરી કરી તને ભણાવીએ અને તું આવા કામ કરે એ સારું કહેવાય?”

ટીનીયાએ વળતો જવાબ આપ્યો;

“તે શું કરું મા? તમે મહેનત કરીને મારા માટે આટલું દુઃખ વેઠીને મને ઉછેરો, તો સામે હું તમારા માટે આટલું ના કરી શકું? આ તડકો તો જો!.. ને આખો દિ' કાંકરા વચ્ચે ખુલ્લા પગે તગારા ઉચકવા અને ધક્કા ખાવામાં તમારા બંનેના પગ છોલાઈ જાય..અને હું દીકરો થઈને એ જોયા કરું? તારા શેઠને કહે કે મને કામે આવવા દે. તો હું તમારો થોડો ટેકો કરું.”

“ના.. જોજે એવું બોલતો!”

બાપુએ તેને વચ્ચેથી જ અટકાવ્યો.

“તને અમારી જેમ તગારા ના ઉપાડવા પડે એટલે તો વેઠીનેય તને ભણાવીએ છીએ. તને જો આવા જ કામ કરવા પડે તો અમારા ઉછેર પર ધૂળ પડી!”

“બસ તો.. હું ભણીને નોકરી કરીશ. પણ કમાઉં નહીં ત્યાં સુધી તમારા માટે આટલું તો કરવા દો. અને હું ક્યાં રોજ રોજ જાઉં છું! વર્ષમાં ચારેક વખત જવું પડે. ને જો કોક સારી કંપનીના અને નવા જોડાં મળી જાય તો છ મહિના નીકળી જાય.”

મા-બાપ ભાવશૂન્ય નજરે એને સાંભળી રહ્યા. અને ટીનીયો હોંશે-હોંશે બંનેને પગરખાં પહેરાવવા લાગ્યો. પણ આ શું! માને સેન્ડલ મોટી પડીને બાપુને બુટ નાના!

“દીકરા, આ સેન્ડલ-ફેન્ડલ મને ના ફાવે. ને એમાંય તગારું ઉંચકું કે આવડી મોટી સેન્ડલ સાચવું! ક્યાંક પડું તો ઉપરથી બીજી ઉપાધિ વધે. ને આ નાના બૂટ પહેરીને તારા બાપુને પગે છાલા પડી જાય તો પછી કામ કોણ કરે! તું તારે રહેવા દે. આ જોડાં પાછા મૂકી આવજે. અમારે તો ચાલે બધું.”

માએ એને સમજાવ્યો. બાપુએ પણ માની વાતમાં જ સાદ પુરાવ્યો. પણ એમ કંઈ ટીનીયો માને એમ હતો! એણે નક્કી કર્યું કે કાલે ફરી વખત મંદિર જઈ મા-બાપુ માટે બરાબર માપના જોડાં લઈને આવવું.

બીજા દિવસે આરતીનો ટાઈમ થયો એટલે ટીનીયો મંદિરે પહોંચી ગયો. આજે એણે ચારે બાજુ નજર ફેરવી- “ક્યાંક પેલા

ભાઈ આજે ઉભા તો નથી!” પણ ક્યાંય નજરે નહીં પડતા તેના જીવને ટાઢક વળી. જેવો આરતીનો ડંકો વાગ્યો, ટીનીયો તૈયાર જ હતો તે ગઈ કાલના જૂતા પાછા મૂકી ખૂબ જ સિક્કતપૂર્વક મા-બાપુને બરાબર આવી રહે એવા જોડાં ઉપાડ્યા અને થેલીમાં સરકાવી દીધા. આજે તો જોડાં સારી કંપનીના હોય એમ લાગતા હતા. તેણે વિચાર્યું કે ચારેક મહિના તો નીકળી જ જશે. આજુ બાજુ ધ્યાન કરી ખૂબ ચપલતાથી એ બહાર નીકળી ગયો. ઘર તરફની વાટ પકડે ત્યાં જ એનું બાવડું ઝલાયું. એણે ઊંચું જોયા વિના જ ભાગવાનો પ્રયાસ કર્યો પણ એ નિરર્થક હતો. એણે જોયું કે ગઈકાલ વાળા જ વડીલે આજે એને પકડી પાડ્યો હતો. એ કંઈ જ બોલ્યા વિના એમની સામે જોઈ રહ્યો. એ સમજી ગયો હતો કે આજે તો ચોરી પકડાઈ ગઈ. એણે એ વડીલ સામે માત્ર હાથ જોડ્યા અને કહ્યું,

“જવા દો ને કાકા..”

અને કડકાઈથી પકડાયેલું એનું બાવડું હથેળીમાંથી મુક્ત થયું. જાણે પક્ષી પિંજરામાંથી મુક્ત થાય એમ ઝડપથી એ ત્યાંથી ભાગી છૂટ્યો.

આજે જોડાં તો સારા મળ્યા પણ પોતે પકડાઈ ગયો એ વાતે આખી રાત એ

બેચેન રહ્યો. એને સતત પહેલા વડીલની આંખો જોવાયા કરતી હતી. “સારું થયું કે મને માર્યો નહીં કે પોલીસને ના પકડાવી દીધો.” એ મનોમન સતત વિચારી રહ્યો.

સવાર પડતાં જ એણે ગઈ કાલે લાવેલ જૂતા મા-બાપુ સામે ધર્યા.

“જો મા.. આજે તો માપના જ લાવ્યો.” કહીને એને માના પગે પહેરાવવા ગયો ત્યાં જ નવાઈ પામ્યો.

“મા.. આ પહેર્યા છે, એ જોડાં તું ક્યાંથી લઈ આવી?”

“અરે બેટા.. આજે તો તું મંદિર ના ગયો હોત તો ચાલત. તું ઇસ્કૂલ ગયો ત્યારે કોક ભાઈ જોડાંની આ ત્રણ જોડ આપી ગયા. એમણે કહ્યું કે મંદિરના ટ્રસ્ટ તરફથી જૂતા વહેંચવા નીકળ્યા છીએ. જો.. આમાં તારાય છે.”

ટીનીયાને ફરી એક વખત પેલી આંખો અને ચહેરો નજર સામે તરી આવ્યા. એણે મંદિર તરફ વળતી દોટ મૂકી. અત્યારે આરતીના ડંકાની રાહ નહોતી જોવાની. બહુ માણસોની ભીડ નહોતી છતાંય 'જેના હશે એ કાલે લઈ જશે' એમ વિચારી જોડાં પાછા એની જગ્યાએ મૂકી એ પાછો ફરતો હતો ત્યાં ફરી એક વખત એનું બાવડું ઝલાયું. સામસામે સ્મિતની આપ-લે થઈ.

વિપુલ હડિયા

‘સુપર કમ્પ્યુટર’ એવું ઉપકરણ છે, કે જેનું નામ તો અભણ માણસે પણ સાંભળ્યું જ હશે, પણ એ કેવું હોય છે કે એ કઈ રીતે કામ કરે છે એ કદાચ આ શબ્દ-પ્રયોગ કરતા લોકો માટે પણ અજાણી બાબત હોઈ શકે. ‘કમ્પ્યુટર’ શબ્દ બોલો એટલે નજર સામે એક ટીવી-સ્ક્રીન જેવું મોનીટર, એક સી.પી.યુ. કેબીનેટ, કી-બોર્ડ અને માઉસ આટલું નજર સામે આવે. પણ જો ‘સુપર કમ્પ્યુટર’ એવું કહેવામાં આવે તો તમારી નજર સામે કેવું ઉપકરણ આકાર લે છે? તમારું મન કમ્પ્યુટરની જેમ કોઈ સુપર કમ્પ્યુટરની આકૃતિ બનાવી શકે છે? કદાચ નહીં! આ એકદમ સાધારણ બાબત છે કેમ કે સુપર કમ્પ્યુટર સાધારણ ઉપયોગ માટે હોતા પણ નથી અને આપણે ત્યાં જેમ અન્ય ચીજવસ્તુઓનું પ્રદર્શન થાય છે એમ ટેકનોલોજીને લગતા પ્રદર્શન ભાગ્યે જ થાય છે! એટલે સુપરકમ્પ્યુટર જોવાનું સદનસીબ ભાગ્યે જ મળે છે. પણ આજે આ લેખમાં આપણે આ બહુચર્ચિત છતાં

Tech-Talk

સુપર કમ્પ્યુટર

દુર્લભ ઉપકરણની શક્ય એટલી સરળ ચર્ચા કરીશું.

આ દુનિયામાં રશિયા, અમેરિકા, ચીન, ભારત, યુ.કે, પાકિસ્તાન અને ઉત્તર કોરિયા એમ સાત દેશો પરમાણું બોમ્બ બનાવવાની ટેકનોલોજી જાણે છે. અને આ દેશો કરતા થોડા વધુ દેશો જ સુપર કમ્પ્યુટર બનાવવા સક્ષમ છે. એમ છતાં દુનિયામાં એટલા સુપર કમ્પ્યુટર નથી જેટલા પરમાણું બોમ્બ કે મિસાઈલ્સ છે. એવું તો શું છે સુપર કમ્પ્યુટરમાં કે આ ટેકનોલોજી એટલી બધી દુર્લભ છે? આ સવાલનો જવાબ ‘હા’ અને ‘ના’ બન્ને રીતે આપી શકાય.

‘હા’ એટલા માટે કે જે કામ માટે સુપર કમ્પ્યુટરની જરૂર પડે એવી ટેકનોલોજી ખૂબ ઓછા દેશો પાસે છે (જેમ

કે સ્પેસ એક્પ્લોરેશન). જે દેશો સ્પેસ-બિઝનેસમાં નથી, એમના સુપર કમ્પ્યુટર ખૂબ ઓછા કામોમાં ઉપયોગમાં લેવાય છે.

‘ના’ એટલા માટે કહી શકાય કેમ કે આ દુનિયાના મોટા ભાગના દેશો જનરલ પર્પઝ કમ્પ્યુટર બનાવવા સક્ષમ છે જ અને સુપર કમ્પ્યુટર એ કમ્પ્યુટર જેવું જ કામ કરે છે, બસ એની કામ કરવાની ઝડપ જનરલ પર્પઝ કમ્પ્યુટર કરતા લાખો કે કરોડો ગણી વધારે હોય છે. એ કઈ રીતે વધારે હોય છે? જો તમે કમ્પ્યુટર વિશે થોડુંઘણું પણ જાણતા હશો અથવા તો ક્યારેય કમ્પ્યુટર કે લેપટોપની ખરીદી માટે ગયા હોવ તો ‘પ્રોસેસર’ શબ્દ વારંવાર કાને પડ્યો હશે. અને થોડું વધુ ધ્યાન આપ્યું હશે તો ડ્યુઅલ કોર, ક્વાડ કોર, ઓક્ટા કોર - એવા શબ્દો પણ સાંભળ્યા હશે. તો સુપર કમ્પ્યુટરની વ્યાખ્યાને સરળ બનાવવા સૌપ્રથમ આ ‘કોર’ શબ્દને સમજવો પડશે.

આપણે જેને કમ્પ્યુટર અથવા ડેસ્કટોપ કહીએ તેની સાથે આવતા એક બોક્સને આપણે સી.પી.યુ કહીએ છીએ. આ જ બોક્સની અંદર હાર્ડ-ડિસ્ક, રેમ, પ્રોસેસર, મધરબોર્ડ, પાવર-સપ્લાય, ડીવીડી રીડર/રાઈટર - આ બધું ગોઠવાયેલ હોય છે. પણ ખરેખર એ બોક્સ માટે સી.પી.યુ શબ્દ ખોટો છે. આ બોક્સ કે યુનિટને તમે

‘કેબીનેટ’ કહી શકો જેમાં કમ્પ્યુટરના અલગ-અલગ પાર્ટ્સ ગોઠવાયેલા છે. પણ જેને આપણે પ્રોસેસર કહીએ એ જ વસ્તુને સી.પી.યુ એટલે કે ‘સેન્ટ્રલ પ્રોસેસિંગ યુનિટ’ કહી શકાય. અહીં પણ જુઓ ‘યુનિટ’ શબ્દ વાપરવામાં આવ્યો છે. સી.પી.યુ કેકજેક બિસ્કીટના સાઈઝની એક ઈલેક્ટ્રોનિક ચીપ છે, જેમાં લાખો ટ્રાન્ઝીસ્ટર એકબીજા સાથે જોડાઈને કામ કરે છે. આ યુનિટમાં એક, બે, ચાર, આઠ કે એનાથી

પણ વધુ ‘કોર’ હોય છે. જો એક જ કોર હોય તો સી.પી.યુ એ જ કોર છે પણ જો એક સી.પી.યુમાં એક કરતા વધુ કોર ગોઠવી દેવામાં આવે તો સી.પી.યુ એટલે કે પ્રોસેસર હવે ‘યુનિટ’ બની જશે. જો આવા પ્રોસેસરમાં બે કોર હોય તો એ ‘ડ્યુઅલ કોર’, ચાર કોર હોય તો ‘ક્વાડ કોર’ અને આઠ કોર હોય તો ‘ઓક્ટા કોર’ પ્રોસેસર કહેવામાં આવશે. અત્યારે બજારમાં મળતા મોટા ભાગના જનરલ પર્પઝ ડેસ્કટોપ કે લેપટોપમાં આવતા

પ્રોસેસર ઓક્ટા કોર હોય છે.

જેમજેમ કમ્પ્યુટરમાં કોરની સંખ્યા વધતી જશે તેમ કમ્પ્યુટરની કામ કરવાની ઝડપ એટલે કે પ્રોસેસિંગ સ્પીડ પણ વધતી જશે. આપણા માટે ‘પ્રોસેસ’ ભલે ગમે તે હોય, કમ્પ્યુટર માટે એ ગાણિતિક પ્રક્રિયાઓ જ છે, જેને કમ્પ્યુટીંગ ટર્મિનોલોજીમાં ‘ક્લોક-સાયકલ’ કહેવામાં આવે છે અને આ ક્લોક સ્પીડને ‘ગીગા હર્ટઝ’ના એકમમાં માપવામાં આવે છે. આપણે જેને જનરલ પર્પઝ લેપટોપ કે ડેસ્કટોપ કહીએ, તેની ક્લોક-સ્પીડ ૨.૪ ગીગા હર્ટઝ હોય છે. એટલે આવા કમ્પ્યુટર એક સેકન્ડમાં ૨,૪૦૦,૦૦૦,૦૦૦ (બે અબજ અને ચાલીસ કરોડ) ગણતરીઓ કરી શકે છે. આ સ્પીડ જનરલ પર્પઝ કમ્પ્યુટરની છે. અહીં સુધી જો ક્લોક સ્પીડ, કોર અને પ્રોસેસર - આ શબ્દો સમજાઈ ગયા હોય, તો હવે સુપર કમ્પ્યુટર એટલે શું એ સમજવું મુશ્કેલ નથી. જનરલ પર્પઝ કમ્પ્યુટરમાં જેમ ચાર કે આઠ કોર જોડીને પ્રોસેસર બનાવવામાં આવે એ જ રીતે જો લાખોની સંખ્યામાં કોર જોડીને એક વિશાળ યુનિટ ઉભું કરવામાં આવે તો પરિણામે જે સી.પી.યુ/પ્રોસેસર બનશે એને આપણે ‘સુપર કમ્પ્યુટર’ કહીશું. જનરલ પર્પઝ કમ્પ્યુટર એક સેકન્ડમાં બે અબજ ચાલીસ

કરોડ ગણતરીઓ કરી શકે છે પણ આ એકમ સુપર કમ્પ્યુટર માટે ખૂબ નાનો છે. એટલે સુપર કમ્પ્યુટરની સ્પીડ ગીગા હર્ટઝને બદલે ‘ફ્લોટિંગ ઓપરેશન પર સેકન્ડ (ફ્લોપ્સ)’માં માપવામાં આવે છે. કેમ કે સુપર કમ્પ્યુટરનો ઉપયોગ ખૂબ ઝીણું કાંતવા માટે થાય છે. સરળ ભાષામાં સમજવું હોય તો કેળાને ડઝનમાં ગણી શકાય, રાચના દાણા નહીં. આજે દુનિયામાં એવા સુપર કમ્પ્યુટર પણ છે જેની સ્પીડ ૧૦^{૧૭} ફ્લોપ્સ છે, એટલે કે આવા આવા કમ્પ્યુટર્સ એક સેકન્ડમાં એકની પાછળ ૧૭ શૂન્ય લગાવ્યા પછી બનતી સંખ્યા, એક હજાર ક્વોડ્રીલીયન, જેટલી ગણતરીઓ કરી શકે છે.

આટલી બધી સ્પીડની જરૂર ક્યાં પડે છે? સાધારણ ઉપયોગમાં ક્યારેય નહીં. પણ અમુક કામ ગણતરીઓ એવી હોય છે કે જેના પરિણામ સુધી પહોંચવા માટે હજારો ઈનપુટને ધ્યાનમાં લેવામાં આવતા હોય છે. જેમ કે વાતાવરણમાં આવતા બદલવામાં દુનિયાના અલગ-અલગ સ્થળો પણ હવાનું દબાણ, હવામાં ભેજનું પ્રમાણ, સમુદ્ર સપાટીથી ઉંચાઈ વગેરે. છેલ્લા ત્રીસ વર્ષના આવા જ આંકડાને ધ્યાનમાં રાખીને કરોડો-અબજો ગણતરી કર્યા બાદ આવનારા સમયમાં ઠંડી-ગરમી-વરસાદની આગાહી કરવામાં આવે છે.

જ્યારે આટલી મોટા જથ્થામાં માહિતીને પ્રોસેસ કરવાની હોય ત્યારે જનરલ પર્પઝ કમ્પ્યુટરની સ્પીડ ઓછી પડે. અને ત્યારે સુપર કમ્પ્યુટરનો ઉપયોગ થાય છે. એના કરતા પણ સચોટ ઉદાહરણ આપવું હોય તો એ છે - અવકાશ અન્વેષણનું. અસિમીત બ્રહ્માંડમાં ચંદ્ર પૃથ્વી ફરતે ફરે છે, પૃથ્વી સૂર્ય ફરતે, સૂર્ય આપણી આકાશગંગાના કેન્દ્ર ફરતે અને આકાશગંગાઓ વળી એકબીજાથી દૂર ભાગી રહી છે. આવા કિસ્સામાં કોઈ એક સમયે પૃથ્વી અને મંગળ વચ્ચેનું અંતર માપવું હોય અથવા તો કયા સમયે મંગળ ગ્રહ પૃથ્વીની સૌથી દૂર કે નજીક હશે એ ગણતરી કરવી હોય તો આ દરેક ગોળાઓની ગતિ, એમનું ગુરુત્વાકર્ષણ, એમના પરિભ્રમણની કક્ષાઓનો આકાર, અન્ય આવા ગોળાઓ દ્વારા થતી અસર - એમ હજારો ઈનપુટને ધ્યાનમાં લેવા પડતા હોય છે, અને આ ગણતરી માત્ર સુપર કમ્પ્યુટર દ્વારા જ શક્ય બને છે. આ માત્ર બે ઉદાહરણ છે. ૨૧મી સદીમાં સુપર કમ્પ્યુટરનો ઉપયોગ મોટા ભાગે ‘સિમ્યુલેશન’ માટે એટલે કે કોઈક પ્રક્રિયા કેવી રીતે થશે એ જાણવા માટે થાય છે. જેમ કે આપની પાસે કોરોના વાઇરસનું બંધારણ છે અને રસાયણશાસ્ત્રમાં હજારો રસાયણો છે, તો એમનો ડેટા સુપર કમ્પ્યુટર દ્વારા પ્રોસેસ કરીને જાણી શકાયું

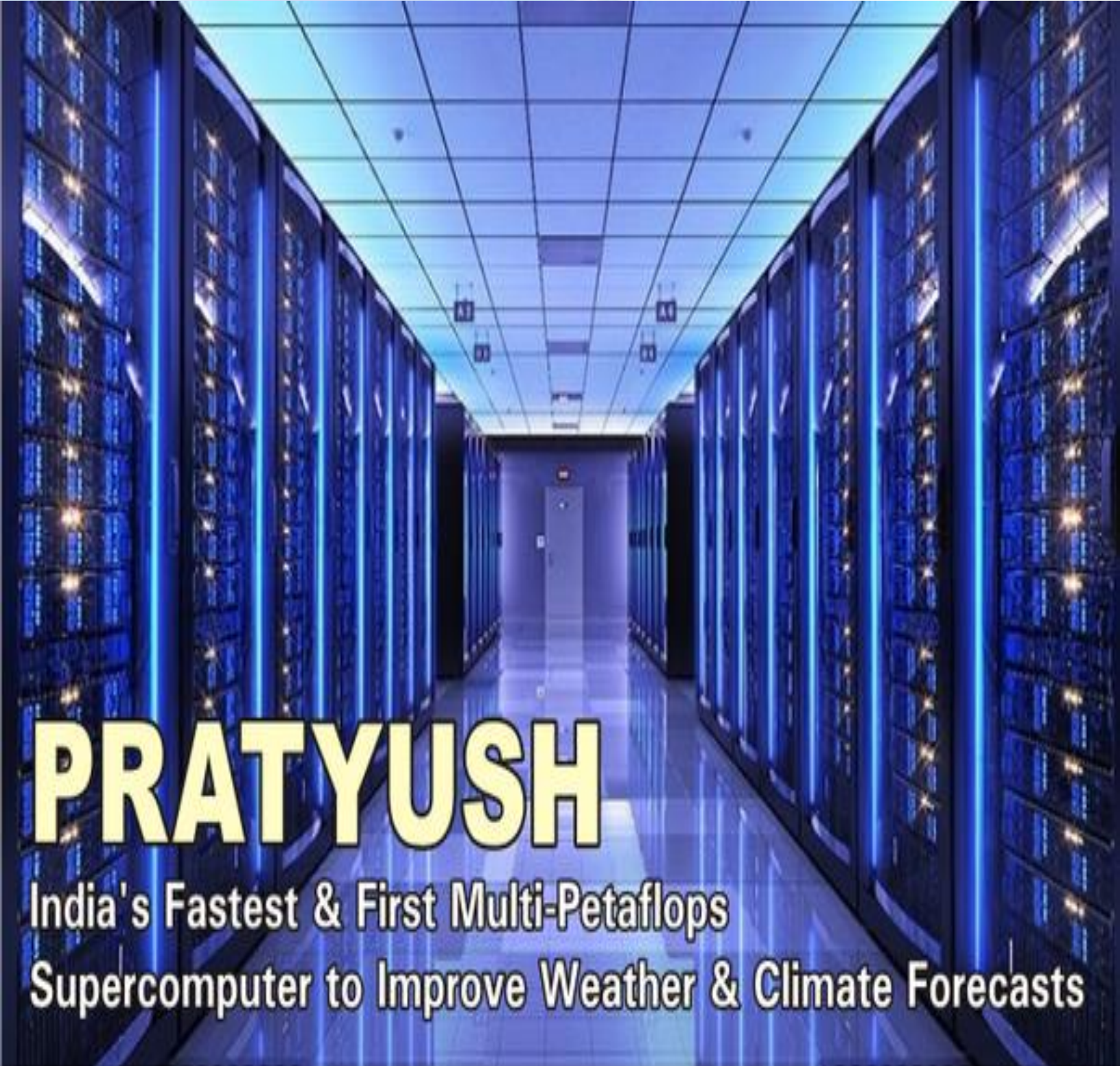

છે કે કયું રસાયણ કોરોના વાઇરસ સામે કેવી રીતે કામ કરશે અને શરીરના અન્ય કોષો પર કેવી અસર કરશે. એટલે જ તો માત્ર એક જ વર્ષ જેટલા ટૂંકા સમયમાં રસીકરણ માટે તૈયારીઓ શરૂ કરી શકાય છે, બાકી આ કામ એકાદ દસકો માંગી લે!

સુપર કમ્પ્યુટરની બાબતમાં ચીન દુનિયાના દરેક દેશો કરતા આગળ છે. પણ દુનિયાનું સૌથી ઝડપી ગણતરી કરતું સુપર કમ્પ્યુટર જાપાનનું ‘Fugaku’ છે. ભારતે પણ સુપર કમ્પ્યુટીંગ ક્ષેત્રે સાડું કાઢ્યું છે. ‘Pratyush’ ભારતનું સૌથી ઝડપી સુપર કમ્પ્યુટર છે, જેનો ઉપયોગ ‘ઇન્ડિયન ઇન્સ્ટીટ્યુટ ઓફ ટ્રોપિકલ મીટીરીઓલોજી, પુણે’ હવામાનની આગાહી માટે કરે છે. અહીં એક મુદ્દો નોંધવો રહ્યો કે આપણે જે જનરલ પર્પઝ કમ્પ્યુટરનો ઉપયોગ કરીએ છીએ એમાં માત્ર એક જ પ્રોસેસર હોવા છતાં કુલીંગ વ્યવસ્થા હોવી જરૂરી છે જે કમ્પ્યુટર દ્વારા વીજળીનો ઉપયોગ થવાથી ઉત્પન્ન થતી ગરમીને બહાર ફેંકી

કમ્પ્યુટરની કાર્યક્ષમતા જળવાઈ રહે એ માટે જરૂરી તાપમાન જાળવી રાખે છે. જ્યારે સુપર કમ્પ્યુટરમાં આવા લાખો પ્રોસેસર હોય છે અને પુષ્કળ પ્રમાણમાં વીજળી વાપરી ગરમી પણ પુષ્કળ પ્રમાણમાં ઉત્પન્ન કરે છે એટલે એમના

કુલીંગ માટે આખા વાતાનુકૂલિત રૂમ અથવા તો લીફ્વીડ(પ્રવાહી) નાઈટ્રોજન જેવી વ્યવસ્થા હોય છે. એટલે સુપર કમ્પ્યુટર પોર્ટેબલ હોતા નથી, એટલે જ્યાં તેનો ઉપયોગ કરવાનો હોય, ત્યાં જ તેને બનાવવામાં આવે છે.

PRATYUSH

India's Fastest & First Multi-Petaflops

Supercomputer to Improve Weather & Climate Forecasts

હીરલ વ્યાસ

વાર્તાનું આકાશ

ગાર્ડનનો હીંચકો

આજે અડધી રાત્રે હીંચકાનો અને મોટેથી હસવાનો અવાજ આવ્યો! ઊઠીને જોવાનું વિચાર્યું. પણ આખો દિવસ આ જ અવાજો સાંભળીને ભ્રમ થતો હશે એમ લાગ્યું એટલે ઊઠવાનું માંડી વાળ્યું. થોડી બીક પણ લાગી. “શિયાળાની થીજ જવાય એવી ઠંડીમાં કોઈ અડધી રાત્રે ગાર્ડનમાં શું કામ આવે?” એવો પ્રશ્ન પણ થયો.

નગરપાલિકાના આ પબ્લિક ગાર્ડનમાં ચોકી કરવાની નોકરીને વધારે સમય નહોતો થયો. જગ્યા સરસ હતી. વળી રહેવાનું પણ અહીં જ હતું એટલે આ નોકરી સ્વીકારી હતી. ખાસ તો શહેર નવું હતું.

પણ, હમણાંથી જરા વિચિત્ર અનુભવો થતાં હતાં. એટલે સાવધ રહેતો હતો. કદ-કાઠી મજબૂત હતાં એટલે પહોંચી વળાય એમ હતું. કંઈક સામે આવે તો લડાય પણ ખરું. પણ આવા વિચિત્ર અનુભવો પહેલાં ક્યારેય થયા નહોતા એટલે શું કરવું એ સમજાતું નહોતું. બાજુમાં નજર કરી. પત્ની શાંતિથી સુતી હતી.

ઓરડીમાં પણ નજર ફેરવી લીધી. બધું બરાબર હતું. બારીમાંથી આવતા સ્ટ્રીટલાઈટના ઝાંખા પ્રકાશમાં ખૂણામાં પડેલી ડાંગ પર જાણે લોહીના ડાઘા હોય એવો પહેલીવાર અહેસાસ થયો. પેટમાં ફાળ પડી. પડખું ફરી સૂવાનો પ્રયત્ન કર્યો. પણ એમ ભૂતકાળથી છૂટી જવાય એમ નહોતું!

સવારે ઊઠીને પત્નીને પુછ્યું પણ ખરું, “કાલે રાત્રે તને હીંચકાનો અવાજ આવ્યો હતો?”

“ના. કેમ? તમને કાલે રાત્રે પાછો અવાજ આવ્યો?”

“હા. પણ આ વખતે હીંચકાનો અવાજ હતો.”

“ભ્રમ હશે. બાકી રાત્રે અગિયાર વાગે તો આપણે આ ગાર્ડન બંધ કરી દઈએ છીએ. તમે આખો ગાર્ડન ચેક કરો છો ને પછી જ તાળું મારો છો!”

ખરેખર ભ્રમ હશે કે પછી.. આગળ વિચારતા જ શરીરમાંથી ભયનું લખલખું પસાર થઈ ગયું. ગાર્ડનમાં દરેક જગ્યાએ સીસીટીવી કેમેરા લાગાવેલા હતા. હવે પહેલું કામ સીસીટીવી ફૂટેજ ચેક કરવાનું કર્યું. અને આશ્ચર્ય તો એ વાતનું હતું કે ગઈકાલે રાત્રે ખરેખર હીંચકો હાલ્યો હતો. ધીમે-ધીમે નહિ પણ જાણે કોઈ એની પર બેસીને એને ઠેસ મારીને ચલાવતું હોય એમ! પણ ફૂટેજમાં હીંચકા પર કોઈ દેખાતું નહોતું. બે દિવસ પહેલાં આવી જ રીતે અડધી રાત્રે ચગડોળ ફરવાનો અવાજ પણ આવેલો. એટલે બે દિવસ પહેલાંની ફૂટેજ પણ જોઈ. ચગડોળ પણ ફરતું હતું. ફૂટેજ જોઈ કપાળ પર અને હાથમાં પરસેવો થઈ ગયો. જીભ સૂકાવા લાગી અને ગળામાં શોષ પડવા લાગ્યો. ચહેરો ફિક્કો પડી ગયો. તરત એ સીસીટીવી રુમની બહાર નીકળી ગયો. જમણા હાથ પર ગરમ કંઈક અનુભવાયું ને એ ચમક્યો. ડાંગ પર લોહીના રેલા ઊતરી રહ્યા હતા.

“જો જો રેખા... આ ડાંગ...” - દોડતો એ ઓરડી તરફ ભાગ્યો.

“શું થયું? કેમ આટલા ગભરાયેલા

છો? શું થયું ડાંગને?” - રેખા દિનેશને ઢંઢોળતી બોલી.

“જો આ ડાંગ પર લોહીના રેલા ઊતરી રહ્યા છે!”

“ક્યાં છે ડાઘા? ડાંગ પર તો કશું જ નથી..!”

“છે... જો... પેલી સંતૂડીના માથામાંથી રેલો નીકળ્યો તો એવો જ રેલો છે.”

ડાંગ નળ નીચે ધરી. ઘસીઘસીને સાફ કરી. પણ પાપ એમ થોડું ઘોવાયા! “કોણ સંતૂડી? શેનો રેલો? શું થયું છે તમને...!”

દિનેશ આખો દિવસ ઓરડીમાં પડ્યો રહ્યો. રેખાને પણ જરા ચિંતા થઈ.

રાત પડી ને દિનેશ ડરવા લાગ્યો. ઓરડીની બારીમાંથી દેખાતા ચગડોળમાં એને હસતી સંતૂડી, પોતાના અત્યાચારનો ભોગ બનેલી ચીસો પાડતી સંતૂડી, “કહી દઈશ... હું બધાને કહી દઈશ...” ધમકી આપતી સંતૂડી, જમીન પર ઢળી પડેલી - માથામાંથી લોહીના રેલા નીકળતી સંતૂડી દેખાઈ.

દિનેશની નજર ચગડોળ પર સ્થિર થઈ. ચગડોળ ગોળ-ગોળ ફરવા લાગ્યું અને હસવાનો અવાજ ગાર્ડનમાં પડવાયો.

ડૉ. કાર્તિક શાહ

શબ્દ-સંપુટ

જીવનોપયોગી સાત શબ્દોનો સંપુટ

જો તમને કોઈ જીવનોપયોગી કોઈ પણ છ કે સાત શબ્દો કહેવાનું કહે તો..? આજે આપણે એવા જ થોડા શબ્દો વિશે વાત કરવા જઈ રહ્યાં છીએ. ચાલો તો સંપુટમાંથી થોડા ખુબ જ ઉપયોગી એવા શબ્દો બહાર કાઢીએ!

મહાન વૈજ્ઞાનિક આલ્બર્ટ આઈન્સ્ટાઈનને એક માણસે એક વાર પત્ર લખ્યો હતો કે, “આપ જગતના મહાન વિજ્ઞાની છો એ જ રીતે મહાન વિચારક પણ છો, તો આપના વિચારના નિયોડરૂપ મને છ શબ્દો ન લખીને મોકલી શકો?”

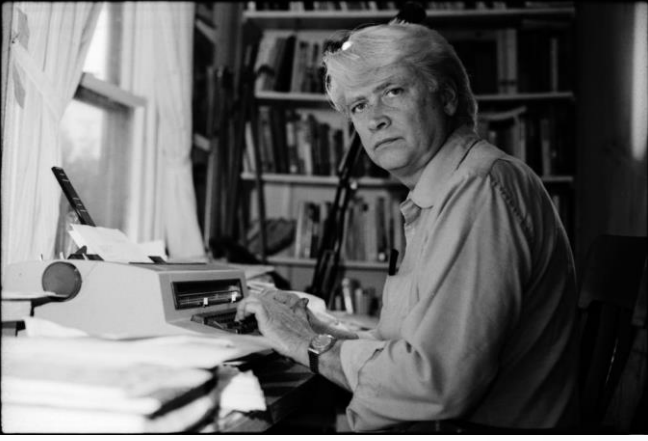
એના જવાબમાં આઈન્સ્ટાઈને લખ્યું: “ઈશ્વર, દેશ, પત્ની, ગણિત, મનુષ્ય, શાંતિ.”

કોઈ પણ માણસ આ છ શબ્દો ઉપર વિચાર કરશે તો તેમાં તેને આઈન્સ્ટાઈનના મહાન વિચારોનું રહસ્ય અને જીવન વિશેની તેમની ઊંડી સમજણ ચોક્કસ પ્રતીત થશે. શબ્દોને આજકાલ આપણે સાવ છીછરા અને અર્થહીન બનાવી મુક્યા

છે! આજે તો બધું ગરમાગરમ જ વેચાય છે. મોટા મોટા શબ્દો અને ખોટી ખોટી વાતો! ક્યારેક તો જેનો કશો જ અર્થ ન હોય એવા ભારે અને નિર્રર્થક શબ્દોના ઢગલા જ વાચકો સામે ખડકાયેલા હોય છે. લખનારને જ્યારે કશું જ કહેવાનું નથી હોતું, ત્યારે તે મોટા શબ્દોમાં ખોટી વાતો કહેવાનું શરૂ કરે છે. હમણાં તો એનો જાણે અતિરેક થઈ રહ્યો છે. COVID-19 ના આવા તોફાની અને દુર્ગમ સમયમાં ફરી એક વાર, આખા વિશ્વમાં જેનું વરદાન માત્ર માણસને મળ્યું છે એ શબ્દની શક્તિનો અને એના રહસ્યનો આપણે ગંભીરતાપૂર્વક વિચાર કરીએ તે જરૂરી લાગે છે.

જોશુઆ લિબમેનએ લખ્યું “હું જ્યારે યુવાન હતો ત્યારે મારા ભાવિ જીવનની પસંદગી માટે મેં છ શબ્દો પસંદ કર્યા છે અને તેને મારા ઓફિસના ટેબલ ઉપર મારી સામે રાખતો હતો. એ શબ્દો હતા: તંદુરસ્તી, પ્રેમ, નિપુણતા, સત્તા, ધન, કીર્તિ.” ઓક્ટોબર ૨૦૨૦ | www.pankhmagazine.com

એક અમેરિકન માટે એના જીવનનો આખો નકશો દોરી શકે એવા આ છ શબ્દોને ચોક્કસ મહત્વના ગણી શકાય. (પાછળથી એણે એમાં એક ફેરફાર કર્યો હતો, એની વાત પછી ક્યારેક!) આમ, શબ્દ એક એવી શક્તિ છે જે આખા પ્રાણીજગતમાં મનુષ્ય સિવાય કોઈને મળી નથી! જોન ગાર્ડનરની વાત કરીએ તો એમને એક આર્ટિકલમાં એવો પ્રશ્ન કર્યો છે કે એકવીસમી સદીમાં જીવનાર કોઈ પણ વ્યક્તિ માટે સાચી શિખામણનો માત્ર એક જ શબ્દ તમારે આપવાનો હોય તો તમે કયો શબ્દ એને આપો?

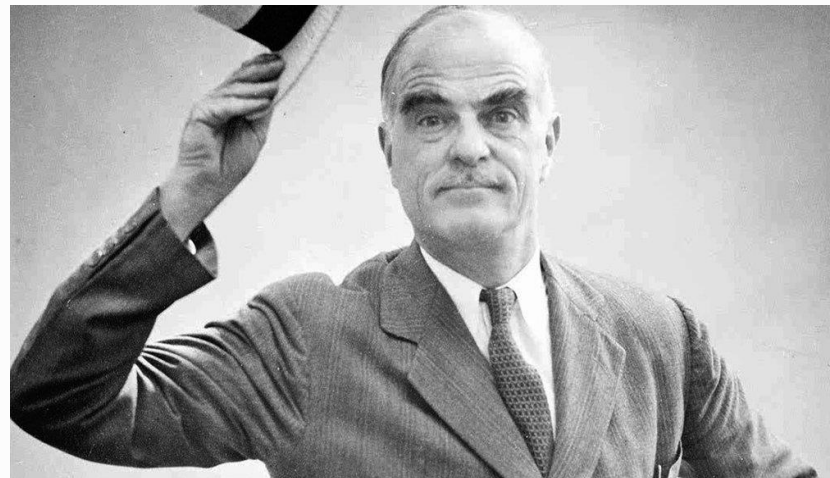

આ વાત એણે અનેક માણસોને, અનેક સંમેલનોમાં અને મિત્રોને જુદી જુદી મહેફિલોમાં પૂછેલું અને ઘણાબધા માણસો પાસેથી જુદા જુદા શબ્દો જાણ્યા પછી તેમાંથી સૌથી અગત્યનો એક શબ્દ તેમણે પસંદ કર્યો છે: 'LIVE!'

આમ તો આ શબ્દ ખુબ જ સામાન્ય જણાય છે. પરંતુ એકવીસમી સદીના આ ઐતિહાસિક કાળખંડમાં આપણે જે

ઉતાવળિયું, અધકચરું, ભયચુક્ત અને મૂર્ખાઈભર્યું જીવન જીવી રહ્યા છીએ એ જોતા એમ લાગે છે કે એકવીસમી સદીના કોઈપણ માણસ માટે 'LIVE' શબ્દ કદાચ સૌથી ઉપયોગી નીવડશે! જીવન જીવવું એટલે માત્ર આ પૃથ્વી-ધરા પર હોવું, ખાવું-પીવું અને પોતાનું અસ્તિત્વ ટકાવી રાખવું એટલું જ નથી, એનો અર્થ ઘણો વિશાળ છે!

થોન્ટર્ન વાઇલ્ડરના એક નાટક 'અવર ટાઉન'માં એક યુવાન સ્ત્રી એકાએક મૃત્યુ પામે છે. પરંતુ તેને તેના જીવનનો માત્ર એક દિવસ જીવવાની એક તક ફરીથી આપવામાં આવે છે. આ દિવસ તેણે કયો પસંદ કરવો એ તેની મુનસફી ઉપર હોય છે. એ યુવાન સ્ત્રી પોતાની વીસમી વર્ષગાંઠનો દિવસ પસંદ કરે છે, એ દિવસ તેને પુરેપુરી તીવ્રતાથી જીવી લેવાની, જાણી લેવાની ઈચ્છા હોય છે. બધું જ જોઈ લેવાની, જાણી લેવાની અને માણી લેવાની ઈચ્છા હોય છે.

પરંતુ અફસોસ સાથે તેને ખ્યાલ આવે છે કે જે ઉત્કટતાથી એ પોતે સમજતી હતી એવી કોઈ ઉત્કટતા કે સમજણ તેના કુટુંબીજનોમાં નહોતી! તેના સગાવહાલા અને કુટુંબીઓ પોતાની જિંદગીના દિવસને જાણે બેફિકરાઈથી વેડફી રહ્યા હતા. તેની માતાનો હાથ પકડીને તે ઉત્તેજનાથી કહે છે, "મા, તું એક વાર મારી સામે તો જો!"

અને આખરે વિશાળ ધરતી સામે જોઈને અફસોસથી બોલી ઉઠે છે, "ઓ સુંદર ધરા, ઓ ધરતી! તું કેટલી અદ્ભુત છે! કેટલી ભરપૂર છે! પરંતુ તારા ઉપર જીવનાર કયો મનુષ્ય તારા સૌંદર્યને જોઈ શકે છે! ઓહ, જીવન જીવવું તે કેટલું રહસ્યમય અને ભર્યું ભર્યું છે, પરંતુ માણસને તેની ખબર જ નથી અને આ ભરપૂર જિંદગીમાંથી આખરે તે ખાલી હાથે જ વિદાય લે છે!"

આ જ નાટકમાં લેખકે એક સરસ વાત કહી છે, જે અહીં એમના જ શબ્દોમાં મુકું છું. ધ્યાનથી સમજજો. – *"It seems to me that once in your life before you die you ought to see a country where they don't talk in English and don't even want to!"*

આ નાટકમાં લેખક જે કહી રહ્યા છે એનાથી આપણને લાગે છે કે લાખો કરોડો માણસો પોતાનું જીવન માત્ર વેડફી રહ્યા છે. એટલે કે આ એકવીસમી સદીમાં મનુષ્ય માટે કોઈ ઉત્તમ શબ્દ હોય તો તે છે: 'LIVE' - જીવનને બરાબર જીવવું, માણવું, અનુભવવું, તેના પ્રત્યે સજાગ રહેવું અને જીવનનો જે સ્વાભાવિક ક્રમ છે તે પ્રમાણે હર પળે હર ક્ષણે વિકાસ પામવો!

કેટલાક માણસોએ 'LIVE' ને બદલે

You only have one, live your

‘LOVE’ શબ્દ પસંદ કર્યો છે. અહીં પ્રેમ એટલે પતિપત્નીનો, ભાઈબહેનનો કે જીવમાત્ર ઉપરનો પ્રેમ, એટલું જ નહિ, પરંતુ પ્રેમનો ખરો અર્થ છે: “કોઈ પણ વ્યક્તિ સાથે કશીયે લેતીદેતીની ઈચ્છા વિનાનો વ્યવહાર!” એવો પ્રેમ જ શુદ્ધ અને નિર્દોષ હોઈ શકે છે.

કેટલાક લોકોએ ઉપરના બંને શબ્દોને બદલે ‘LEARN’ - એવો શબ્દ પસંદ કર્યો છે. આ શબ્દ પણ જીવનમાં બહુ જ અગત્યનો ભાગ ભજવે છે. અઢાર, ઓગણીસ, વીસમી સદીમાં તે અગત્યનો હતો અને એકવીસમી સદીમાં તો ખાસ અગત્યનો છે તથા બાવીસમી સદીમાં પણ એટલો જ અગત્યનો રહેશે! અહીં ખાસ સમજજો કે શીખવું એ માત્ર અને માત્ર શિક્ષણ નથી! આપણે આ બે શબ્દોને સાથે જોડીને શીખવું શબ્દને નિરાશ અને કંટાળાજનક બનાવી દીધો છે. જ્યાં સુધી કોઈ પણ વસ્તુને તમે પ્રેમથી અને રસપૂર્વક શીખતાં નથી ત્યાં સુધી તમે ખરેખર કશું જ શીખી શકતા નથી! કેટલાક માણસો કહે છે કે, ખરેખર તો માણસે પોતાની જાત સાથે સંવાદ સાધીને જીવતા શીખવાની જરૂર છે અને એનો જ અર્થ શીખવું અથવા તો સાચા અર્થમાં શિક્ષણ છે. આ પણ વિચારવા જેવી એક બાબત છે!

આમ ત્રણ બહુ જ અગત્યના શબ્દો “જીવન જીવવું, પ્રેમ કરવો અને શીખવું” એ આપણે જોયા. પરંતુ તમે જુદા જુદા ક્ષેત્રના માણસોને એક જ શબ્દ પસંદ કરવાનું કહેશો ત્યારે તેઓ સ્વાભાવિક રીતે જ અલગ અલગ શબ્દો પસંદ કરશે! કોઈ ધાર્મિક માણસ એક જ શબ્દ પસંદ કરશે: ‘શ્રદ્ધા’, વૈજ્ઞાનિક કહેશે: ‘શોધ’ અને ઉદ્યોગપતિ કહેશે: ‘ઉત્પાદન’!

કેટલાક તત્ત્વજ્ઞાનીઓને એક શબ્દ પસંદ કરવાનું કહેવામાં આવ્યું ત્યારે તેમની પસંદગી હતી: ‘THINK’. આ વિચારવાની પ્રક્રિયામાં ‘UNDERSTAND’ અને ‘KNOW’ એટલેકે સમજવાની અને જાણવાની વાત પણ આપોઆપ જ આવી જાય છે. બીજા કેટલાકે જુદા જુદા શબ્દો પણ પસંદ કર્યા છે!

જોન ગાર્ડનરને જ્યારે તેની પોતાની પસંદગી વિષે પૂછવામાં આવ્યું ત્યારે તેણે અનેક ક્ષેત્રોના અનેક અનુભવી માણસના પસંદ કરેલા શબ્દોમાંથી સાત શબ્દો પસંદ કર્યા છે. એટલે કે, એકવીસમી સદીમાં જાણનાર કોઈ પણ વ્યક્તિ માટે તેની પાસે એક નહિ પરંતુ સાત શબ્દો છે. એ શબ્દો છે: “જીવન જીવો, પ્રેમ કરો, શીખતાં રહો, વિચારો, આપો, હસો, પ્રયત્ન કરો”! (LIVE, LOVE, LEARN, THINK, GIVE, LAUGH, TRY)

ઉપરના સાત શબ્દોમાં તમે કશું ઉમેરી શકો એમ છો?

મને પોતાને એમ લાગે છે, કે ઉપરના સાત શબ્દોમાં લગભગ બધું જ આવી જાય છે. છતાં એકવીસમી સદીમાં અને ખાસ તો હાલના અત્યારના વિકટ સમયમાં જેની બહુ જ જરૂર પડતી હોય કે આગળ પડવાની હોય તેવો એક શબ્દ જો

મારે સૂચવવાનો હોય તો એ શબ્દ હું સૂચવું. - 'RELAX' મને લાગે છે કે જોન ગાર્ડનરે સૂચવેલા સાત શબ્દો પ્રમાણે જીવનાર માણસને આ શબ્દની અચૂક જરૂર પડવાની અને તો જ તે ઉપરના સાતેય શબ્દોને ખરા અર્થમાં જીવી શકશે અને જીવનનું સાચું સુખ પામી શકશે. તમે શું માનો છો?

ડૉ. રંજન જોષી

જસ્ટ બે મિનિટ

રીસ્ટાર્ટ

જેને અતૂટ પ્રેમ કરતો હતો તે પત્ની ગુમાવી. બાપ તો છે કે નહીં, કોઈ ફરક નથી પડતો. બિઝનેસમાં કોરોનાને કારણે સખત મંદી ચાલે છે. હવે તો કર્મચારીઓને પગાર ચૂકવવાના પણ પૈસા નથી. સાલી જિંદગી જ હેન્ગ થઈ ગઈ છે. બસ એક જ ઉપાય દેખાય છે - મૃત્યુ. એટલે સંપૂર્ણ સભાનાવસ્થામાં હું આત્મહત્યા કરું છું.

- લિ. રાજન

આટલું લખ્યું ત્યાં જ લોબીની

લાઇટ ઓન થઈ. પપ્પા બારણું ખોલી બેડ સુધી આવી ગયા હતા. એમની નજર સુસાઇડ નોટ પર પડી. તેઓ મોબાઇલ મારા હાથમાં મૂકતા બોલ્યા, “હેન્ગ થઈ ગયું હોય ને એને રીસ્ટાર્ટ કરાય, પછી એ મોબાઇલ હોય કે જિંદગી. લે, તારું અકાઉન્ટ બેલેન્સ ચેક કર.”

હું આભો બની જિંદગીના આ નવા રીસ્ટાર્ટને જોઈ રહ્યો.

બંસરી જોષી

હજી તો પરોઢ થવાને વાર હતી. ત્યાં જ બેડા ને ઘડાના ખણખણ અવાજથી ઇમરતી સફાળી જાગી ગઈ. જલ્દી જલ્દી સાડીનો છેડો સરખો ખોંસી પોતાનાં બેડા લઈ પાણી ભરવા ઉપડી. ઇમરતીના લગ્નને હજી થોડા જ દિવસ થયેલા પણ ઇમરતીના ગામમાં પાણીની એટલી તંગી રહેતી હતી કે રોજ પોતાના ગામથી ૧૨ કિલોમીટર દૂર આવેલા તળાવે ફરજિયાત પાણી ભરવા જઈ પડતું, અને એ પણ પગપાળા. ઇમરતીની સાથે બીજી બે બહેનો ફૂલકુંવર અને રામકુંવર પણ ભેળી આવતી. ગામની બધી જ સ્ત્રીઓ ધીરે ધીરે આ ટુકડીમાં જોડાઈ જતી ને સૌ રોજ પરોઢ પહેલા જ પાણી ભરવાની જદોજદમાં લાગી જતા.

પણ આજે કંચન અને રેવાની ઘરેથી કોઈ નહોતું આવ્યું એટલે ઇમરતીએ બીજી મહિલાઓને પૂછ્યું, “કાં આજ એ બેય નથી આવી?” તો જાણ થઈ કે બેય ગર્ભવતી હતી. પણ બેયનાં બાળક બચી નથી શક્યા. ઇમરતીથી ઊંડો નિઃસાસો નંખાઈ

અંતરકેડી

‘ઇમરતી’ - એક જળસહેલી

ગયો. કારણ કદાચ સૌ જાણતા જ હતા. ગયા મહિને જ ઇમરતીની એક પાક્કી બહેનપણીને પણ રોજના ૧૨ કિલોમીટરના પગપાળા પ્રવાસને લીધે પોતાનાં ગર્ભસ્થ શિશુ પર માઠી અસર પડતા શિશુનો જીવ ગુમાવાનો વારો આવ્યો હતો.

ઇમરતી દુઃખી હૃદયે ઘરે પહોંચી. એનો અડધો દિવસ આમાં જ જતો રહેતો. અન્યોની વેદના જોવાથી અને રોજના આટલા લાંબા જોજન કાપવાથી એ હવે કંટાળી ચૂકી હતી. આખરે આ પાણીની તંગીનું કંઈક તો કરવું જ પડશે એવો એણે મનોમન નિર્ધાર કરી લીધો. પણ શું કરશે એ જાણતી નહોતી. એણે ઈશ્વરને જ કોઈ

મારગ સુજાડવા પ્રાર્થના કરી. અચાનક મગજમાં કોઈ વીજળી ઝબકી હોય એમ ઇમરતી બેઠી થઈ ગઈ. કોદાળી, પાવડા ને તબડકું લઈ એ ફૂવો ખોદવા નીકળી પડી. બધાએ એની ખૂબ હાંસી ઉડાવી પણ એ પોતાનાં નિર્ધાર પર કાયમ રહી. એને બસ ગમે તેમ કરીને પોતાનાં ગામમાં પાણીને વહેતું કરવું હતું અને આ રોજની સમસ્યાઓનો અંત આણવો હતો. ઇમરતીએ તો ભગવાનનું નામ લઈને એકલ પંડે જ ફૂવો ખોદવાનું શરૂ કરી દીધું.

આ તરફ ગામના પુરૂષોને આ વાત જરાય ગોઠી નહીં. એમણે ઇમરતીના ધણીને વાવડ આપ્યા ને આ બધું બંધ કરવા કહ્યું. પણ ઇમરતી પોતાનાં એ જ નિર્ધાર પર કાયમ રહેવા માંગતી હતી. ધણીનો ગુસ્સો વધ્યો અને એણે ઇમરતીને પોતાની ઈચ્છા વિરુદ્ધ જવાને કારણે ઢોર માર માર્યો. પણ ઇમરતી એનાથી સ્હેજેય ભાંગી નહીં. પીડામાં કણસતી હોવા છતાં એણે બુલંદ અવાજે કહ્યું, “હું કોઈ જ ખરાબ હેતુથી આ કામ નથી કરતી. એટલે હું આ કામ નહીં છોડું. તમારો માર મને મંજૂર છે, પણ હું ફૂવો તો ખોદીને જ જંપીશ.”

દિવસો પસાર થવા લાગ્યા, પણ ઇમરતીએ કામ શરૂ રાખ્યું. લોકોની હાંસીને નજરઅંદાજ કરી એ પોતાનાં

કામમાં વળગેલી રહી. ધણી પણ ધીરેધીરે હળવો પડ્યો. ત્રણ મહિનાથી લાગલગાટ કામ કરતી ઇમરતીને જોઈ ગામમાંથી બીજી થોડી મહિલાઓ પણ એની મદદે આવવા લાગી અને આખરે ત્રણ મહિનાના અથાગ પરિશ્રમના ફળસ્વરૂપ ફૂવામાં પાણીનો પ્રવાહ ફૂટ્યો. જાણે જળ જ એની સખી સહેલી બની ગયું હતું અને એ હિંમતને જોરે જ આજે આટલું દુષ્કર કાર્ય સફળ થઈ શક્યું હતું. ઇમરતીને એ દિવસે જળ મળ્યું અને એક નવું નામ પણ મળ્યું – ‘જળસહેલી’

ઇમરતીએ મનોમન ઈશ્વરનો ખૂબ પાડ માન્યો. પણ એ અહીં જ અટકવાની નહોતી. એણે કહ્યું, “હું એક જ શું કામ જળસહેલી બનું! તમે સૌ પણ જળસહેલી બની જાઓ. ઝાઝા હાથ રળિયામણા. સૌ ભેગા થઈને કરીશું, તો ગામનો આ પ્રશ્ન જડમૂળમાંથી નાબૂદ થશે.” સૌને આ પ્રસ્તાવ ખૂબ ગમી ગયો અને એક ઇમરતીએ સમય જતા ૩૦થી વધારે

જળસહેલીઓને પોતાનાં કામમાં જોડી લીધી અને એ સૌ જળસહેલીઓના સહિયારા પ્રયત્નથી ગામમાં આજે ત્રણ ચેકડેમ, અડધો ડઝન જેટલા હેડપંપ અને દસ જેટલાં ફૂવા ખોદાઇ ચુક્યા છે. આ સહિયારી જળસહેલીઓએ માત્ર પોતાનાં કાંડાના જોરે પોતાનાં સમગ્ર વિસ્તારને અને વિભાગને પાણીની તંગી સામે બાથ ભીડાવી સમસ્યામુક્ત કર્યો છે.

આ જેમની વાત કરી એ ઇમરતી ઉત્તરપ્રદેશના બુંદેલખંડના લલિતપુર જીલ્લાના એક નાના એવા ગામ મોથની રહેવાસી છે. બુંદેલખંડનાં ટોટલ ૧૨ જિલ્લા લલિતપુર, ઝાંસી, હમીરપુર, મહોબા, ચાલોન, બાંડા, ચિત્રકૂટ, કૌશામદી, મિરઝાપુર, સોનભદ્ર, દહેરાદોશ અને બસ્તી - આ તમામ દુષ્કાળના પ્રભાવ હેઠળ રહેલા અસરગ્રસ્ત વિસ્તારો

હતા અને દુષ્કાળના પ્રભાવમાં વર્ષોથી પાણીની તંગીથી ઝઝૂમી રહ્યા હતા. પણ ઈમરતીના પ્રથમ સાહસથી હવે જળસહેલીઓની ઘણી ટુકડીઓ બની છે અને એમણે આખી વસ્તીની કાયાપલટ કરી નાખી છે. આ જળસહેલીઓ મળીને પાણી વિતરણ મુદ્દે ચર્ચા કરવા એકઠી થાય છે અને સરકારી યોજનાનો શો લાભ લઇ શકાય, એ વિષે પણ ચર્ચા કરે છે. આજે બુંદેલખંડના ૧૧૫૦થી વધુ ગામોમાં ૩૦૦થી વધુ જળસહેલીઓ છે, જેમણે સૂકી જમીનોને લીલોતરીમાં ફેરવી દીધી છે. અમુક મહિલાઓએ તો હેડપંપ રીપેર કરતાં પણ શીખી લીધું છે. આ જળસહેલીઓએ સાબિત કરી બતાવ્યું છે કે, જળથી ખાલી જમીન જ નહીં, જિંદગીઓ પણ લીલીછમ બનાવી શકાય છે.

તેજલ શાહ

આજે રસાસ્વાદ કરાવવો છે, ઈલા આરબ મહેતાની વાર્તાનો. તેઓ ગુણવંતરાય આચાર્યના પુત્રી અને વર્ષા અડાલજાના મોટા-બહેન છે. એમની વાર્તાઓમાં જે પશ્ચાદભૂમિકા છે એનો લાભ વાચકને અનાયાસે મળે છે. નાની એવી વાતથી શરૂ થયેલી વાર્તા જ્યારે એના અંતિમ મુકામે પહોંચે ત્યારે વાચકને મનોમંથન કરવા પ્રવૃત્ત કરે, એવી એમની લેખનશૈલી. તુલનાત્મક રીતે જોઈએ તો ઈલા આરબ મહેતાની ટૂંકી વાર્તા ‘ચોમ કિપુર’ હોય કે વર્ષા અડાલજાની ‘બ્લાસ્ટ’ - બંને વાર્તામાં લેખન તેમજ અભિવ્યક્તિનો એક સરખો ચમકારો જોવા મળે. આજની આપણી વાર્તા છે, ‘સ્ટોરી ઓફ એશ એન્ડ પેટ’.

વાર્તાનાયક અભિષેક માંકડ એટલે એશ. અમેરિકાના એલ.એમાં સ્થાયી થયો છે. હાલ પોતાના વતન આવ્યો છે. ચત્તોપાટ સૂઈ રહ્યો છે અને નજર છે સીલિંગમાં ઠેર ઠેર બાઝેલાં પોપડા પર. વિચારે છે - “સીલિંગ રિપેર કરાવવાની

વાર્તા-સેતુ

‘સ્ટોરી ઓફ એશ એન્ડ પેટ’

જરૂર છે. વ્હાય સીલિંગ? આખું ઘર. ભાઈના ગયા પછી, હાઉસ લૂક્સ ડેઝર્ટેડ.”

ભાઈ એટલે જ્યોતીન્દ્રરાય માંકડ. ગેઝેટેડ ઓફિસર, અભિષેકના પિતા. પરંપરા પ્રમાણે એમના ઘરમાં પિતાને ‘ભાઈ’ કહેવાનું ચલણ. ભાઈ હતા ત્યારે હીંચકા પર ઝૂલતા અથવા ફળિયામાં આંટા મારતા. સંસ્કૃત શ્લોકો ગણગણતા. હવે હીંચકો સૂનો પડ્યો છે. પોતે આવ્યો તે દિવસે બેઠો હતો અને કિચૂડાટ સંભળાતા અંદર કોઈ એવી પીડા ઉપડી આવી કે તે પછી હિંચકા પર બેઠો જ નહીં.

હવે આજની બપોર, સાંજ, રાત અને કાલનો દિવસ. પછી બેક ટુ અમેરિકા, એલ.એ.

કેટલા વાગ્યા હશે? આટલાં વર્ષો થઈ ગયા પણ તોય અભિષેકને ઝટ હિસાબ બેસતો નથી. મંદિરા અને ગેરી શું કરતા હશે? નહાયા હશે? અભિષેકને જાણે પ્રતીક્ષાના શબ્દો સંભળાયા. “ઓહ નો! નોટ અગેન! એશ, એમ ઘડી ઘડી નહાવાની વાત કરી તું એમને ઈરિટેટ ન કર! યુ એન્ડ યોર ઇન્ડિયન ઓબ્સેશન વિથ નહાના. હાથ ધુઓ, પગે લાગો, વેજ ખાઓ. નોનસેન્સ! ધીસ ઇસ યુ.એસ.એ. અહીંની જેમ જીવતા શીખો.” એશ-અભિષેક અને પેટ-પ્રતીક્ષા. એક, પણ બે અલગ ગ્રહો પર વસતા માનવીઓ.

અહીં નાગર ઘરમાં શુદ્ધ નાગરી વાતાવરણ. નોકર સુદ્ધાંને સન્માનથી ‘તમે’ કહેવાતું. વડીલોની હાજરીમાં બાળકને ન વ્હાલ થતું કે ન તેને ઊંચકીને ફરાતું. માએ અભિષેકને ક્યારે ‘બેટા’ કે ‘દીકરા’ - એવું કહ્યું ન હતું. પણ માના સપના પરંપરા પ્રમાણે જીવતા ન હતાં. એ તો ખૂબ આગળનું જોતા. અમેરિકામાં હાઉસ, બે ગાડીઓ, ડોલરોના ઢગલા, યુરોપ અને અલાસ્કાનો પ્રવાસ તેમની વાતચીતમાં સહજતાથી ગૂંથાઈ જતા. એટલે જ તો એમણે બોર્ન એન્ડ બ્રોટ-અપ ઇન અમેરિકા એવી પ્રતિક્ષા સાથે, લગ્નવિષયક ટચૂકડી જાહેરખબરમાં વાંચતાની સાથે જ અભિષેક સાથે ગોઠવી દીધું.

માના સપના પૂરાં થયા. અભિષેકનાં ઘરે અમેરિકા રહેવા ગયા. ભવ્ય શોપિંગ મોલમાંથી ખૂબ શોપિંગ પણ કર્યું. એક રાત્રે અભિષેકના પિતાને તાવ આવ્યો. માએ અભિષેકને ડોક્ટર બોલાવવા કહ્યું. અભિષેક, મા અને ભાઈને ઈન્સ્યોરન્સનું કહેવું ભૂલી ગયો હતો અને એને આ લોકો ઈન્સ્યોરન્સ લીધા વિના જ આવ્યા છે, એ જાણી ખૂબ ગુસ્સો આવ્યો. ઈશ્વરકૃપાએ તાવ વગર ડોક્ટર બોલાવ્યે ઊતરી ગયો. ભાઈ શાણપણમાં સમજી ગયા. બાકીનું અમેરિકા જોવાની તો વાત જ ક્યાં હતી! એ લોકો પંદર જ દિવસમાં પાછા ઈન્ડિયા આવી ગયા. એ પછી માના અમેરિકાનાં અરમાનો પર બુલડોઝર ફરી વળેલું સાથે જ ‘યૂ એન્ડ યોર ઇન્ડિયનનેસ ફોબિયા’ અને ‘યોર ડર્ટી ઇન્ડિયા’ એવાં પ્રતિક્ષાના શાબ્દિક પ્રહારોને લીધે અભિષેકના દર વર્ષે ઈન્ડિયા આવવાના સપના પર પૂર્ણવિરામ મૂકાઈ ગયેલું.

ભારત આવેલાં અભિષેકને પોતાની દીકરી મેંડી(મંદિરા) યાદ આવે છે. એને ફોન કરતાં ખબર પડે છે કે એ તો મિત્રો સાથે ઓવરનાઈટ પાર્ટીમાં જવાની છે. અભિષેકને મંદિરા ડ્રગ્સ લેશે કે એને મહિના રહી જશે તો? એવા પ્રશ્નો ઘેરી વળે છે. અત્યારે તો આટલાં માઈલ દૂર એની પાસે નિઃસહાયતા સિવાય કશું નથી. ભારત અને અમેરિકા, એ અંતર વચ્ચે કોરી ખાતી ભયાનકતાને નિર્મૂળ કરવા એ ‘મા’ને સાથે લઈ જવા માંગે છે.

બહારથી ઈન્દુમાસીનો અવાજ આવે છે. એમને જોતા જ લકવાના હુમલાથી અરધું અંગ ખોટું પડી ગયેલી મા વિકૃત ચહેરે હસવાનો પ્રયત્ન કરે છે. એને વાત કરવી છે, પણ જીભે લોચા વળે છે.

એટલામાં ઈન્દુમાસીએ કરેલી વ્યવસ્થા પ્રમાણે ‘જીવનસંધ્યા આશ્રમ’માંથી માને લેવા એમ્બ્યુલન્સ આવે છે. માણસો સ્ટ્રેચર સાથે ઘરની ભીતરે પ્રવેશી ચૂક્યાં છે.

શું એશ માને જોડે અમેરિકા લઈ જઈ શકશે? કે પછી ‘જીવનસંધ્યા વૃદ્ધાશ્રમ’ હશે માનું નવું સરનામું? ક્યાંક આકાશમાંના તારલા જેવું માનું સોણલું, પૃથ્વી પર પડતાં પડતાં ખરી પડેલી ઉલ્કા જેવું પથ્થર તો નહીં બની જાય ને? શું થયું હશે આગળ? એ જાણવા માટે આખી વાર્તા વાંચવી જ પડે. આપ મને tejnikalme@gmail.com પર ઇમેઇલ પણ કરી શકો છો.

રાજેશ હિંગુ

Connecting... કવિતા

ગઝલ

ભીતર ગુંજે નાદ શિવોહમ્।
તેથી લાગે અખિલં મધુરમ્।

એ કાયમ સાથે ના રહેશે,
સર્વમ્ દુઃખં સર્વમ્ ક્ષણિકમ્।

ગુર્જરી ગળથૂથીમાં પીધી,
દ્વિજ થયો પીત્વા સંસ્કૃતમ્।

મિત્રો, મહેફિલ, ચાની ચુસ્કી,
એ જ ખરું છે મમ ऐश्वर्यम्।

હું ક્યાંથી કંઈ નવતર લાવું?
છે વ્યાસોચ્છિષ્ટ જગત્સર્વમ્।

ગઝલ

કિરણ 'રોશન'

ના દિવાલ કે ના સળિયા એ જ મોટો ભેદ છે બસ
છતાં લાગે કે યુગોથી બધુ સાવ કેદ છે બસ

વિના પાંખ પણ ઉડીને કદી આભ આંબે માણસ
કદી તો ચરણ છતાં ના ભરે ડગ એ ખેદ છે બસ

શું ખબર કે ઠેસ વાગી હશે કોના પગની એને
ફરે છે યુગો યુગોથી ધરા એક ગેંદ છે બસ

ભલે હોવ એક જ્ઞાની છતાં પણ કળી શકો ના
છે ઘણાં રહસ્ય જેમાં એ આ વિશ્વ વેદ છે બસ

ન વધે કશું જ બાકી જો મળે સમયનો તાળો
બધા શ્વાસ સામે ઉડતો આ મરણ તો છેદ છે બસ

રાજુલ ભાનુશાલી

તમને મળ્યાનું યાદ

'તમને મળ્યાનું યાદ'માં માણસાના કવિ ભાવેશકુમાર રાવલ 'BR'નું સ્વાગત છે.

પછી પેલા પલાશના વૃક્ષો હતા ને?

એને ફૂલો જ નથી આવ્યા.

બધીય વસંતો સામટી કોઈ મોટા ગામતરે
ગઈ હોય એવી સંભાવનાઓ, શક્યતાઓના
સીમાડા સુધી જઈ હું ખાલી હાથે પરત
આવ્યો. હમણાં જ.

ને એ રંગ વગરના ફૂલોને મેં ભેગા કરી
દફનાવી નાખ્યા છે ક્યાંક,

પુસ્તકના કોઈ પાના વચ્ચે.

તારા પ્રેમપત્રોની બાજુમાં જ.

ને મારા લોહીમાં અવિરતપણે વહેતી ચાર
પાંચ સુક્કીઝાણ નદીઓના કાંઠે ઉભેલા
એકલદોકલ કોઈ પીપળાના વૃક્ષને આ
વખતે પાન ફૂટ્યા છે - ની અફવાઓને

આ તારા ઘર તરફથી વહેતો પવન મારા
સુધી લઈ આવે છે.

હું નિસ્તબ્ધ છું.

સદંતર નિસ્તબ્ધ.

મારી અંદર કોઈ એક ખૂણામાં રોજ સામટા
ચાર પાંચ સૂરજ ઉગ્યા

અને, આથમ્યા કરે.

મને ખબર છે,

હથેળીની રિક્તતાઓ વિશે.

મને ખબર છે,

હથેળીમાં વસંતો ચીતરવાથી

આંગણે ઉભેલો ગુલમહોર લીલો નથી જ
થવાનો.

શિયાળો હોત તો તે લખેલા પત્રોનો ઢગલો
સળગાવીને

તાપી ગયો હોય.

પણ આ ઉષ્ણતાનું શું?

તો વિચારું છું કે એના ઉપર છેકછાક કરીને
એ પત્રો કોઈની દુકાને આપી આવું.

જેથી પસ્તીમાં પડીકા વાળવા કામ આવે.

~ ભાવેશકુમાર રાવલ

વસંત મનનો અભિગમ છે, સ્થિતિ છે. ફૂલો, વૃક્ષો, પંખીઓ ને એવું બધું એટલે વસંતનું રોમાંચક પાસું. જો આ રોમાંચક પાસાની બાદબાકી થઈ જાય તો પછી માણસના મનની સ્થિતિ કેવી હોય? કેવી હોઈ શકે?

પછી પેલા પલાશના વૃક્ષો હતા ને?

એને ફૂલો જ નથી આવ્યા.

બધીય વસંતો સામટી કોઈ મોટા ગામતરે ગઈ હોય એવી સંભાવનાઓ, શક્યતાઓના સીમાડા સુધી જઈ હું ખાલી હાથે પરત આવ્યો. હમણાં જ.

કાવ્ય નાયક દુઃખી છે. પોતે નિર્જનતામાં ભટકી રહ્યો છે. પેલા પલાશના વૃક્ષોને ફૂલો નથી આવ્યા એનું કારણ એ શોધી રહ્યો છે અને એના માટે એ છેક સંભાવનાઓ અને શક્યતાઓના સીમાડા સુધી જઈ આવ્યો છે. પરંતુ એણે ખાલી હાથ પરત આવવું પડ્યું છે. એને ધાસ્તી છે બધીય વસંતો સામટી

ક્યાંક મોટા ગામતરે તો નથી જતી રહીને? પ્રતીક્ષા એટલે જે પામવું હોય એના સુધી પહોંચવાની પ્રક્રિયા. નાયકે પણ પલાશને ફૂલો આવવાની પ્રતીક્ષા કરી જ હશે. પલાશ એવું વૃક્ષ છે જે જંગલો અને મેદાનોમાં જ નહીં પરંતુ પહાડો અને શિખરો ઉપર પણ કોઈ ને કોઈ રૂપમાં અવશ્ય મળે છે. એવું વૃક્ષ જેને ઉગવા માટે કોઈ વિશિષ્ટ ભૌગોલિક પરિસ્થિતિની જરૂર નથી પડતી, એવા વૃક્ષને જ્યારે ફૂલો ન આવે એ ચિંતાનો વિષય તો ખરો જ!

ને એ રંગ વગરના ફૂલોને મેં ભેગા કરી
દફનાવી નાખ્યા છે ક્યાંક
પુસ્તકના કોઈ પાના વચ્ચે.
તારા પ્રેમપત્રોની બાજુમાં જ.

અગાઉની વસંત જે પૂરબહારમાં ખીલી
હતી પણ પછીથી જેનાં ફૂલ ખરી પડ્યાં
હતાં એ બધા ફૂલોને નાયકે પુસ્તકના
કોઈક પાના વચ્ચે દફનાવી નાખ્યા છે.
પ્રિય પાત્રના પ્રેમપત્રોની બાજુમાં જ!
પલાશના ફૂલનો રંગ ઘેરો લાલ હોય છે.
પણ કવિએ અહીંયા રંગ વગરના
ફૂલોનો ઉલ્લેખ કર્યો છે. કદાચ વિરહમાં
રંગોના હોઠ પણ વિલાઈ જતાં હશે!

ને મારા લોહીમાં અવિરતપણે વહેતી ચાર
પાંચ સુક્કીઝાણ નદીઓના કાંઠે ઉભેલા
એકલદોકલ કોઈ વૃક્ષને આ વખતે પાન
ફૂટ્યા છે - ની અફવાઓને
આ તારા ઘર તરફથી વહેતો પવન મારા
સુધી લઈ આવે છે.

હું નિસ્તબ્ધ છું.
સદંતર નિસ્તબ્ધ.

આ શું છે? વસંતનો અભાવ કે
પાનખરનો? કે પછી બન્નેનો! કે પછી આ
માત્ર પ્રતીક્ષાયોગ છે? પ્રતીક્ષા કરતી
વખતે આમ સ્થૂળ સ્વરૂપે કશું જ કરવાનું
હોતું નથી, પણ આમ જાણે અત્યંત
મહત્વનું કામ કરતા હોઈએ એવો ભાસ

થતો હોય છે. પ્રખર પ્રતીક્ષાના તાપથી
સૂકાઈ રહેલા વૃક્ષ પર જ્યારે લીલી
નાજુકાઈ કોક પરીની માફક આળસ
મરડીને બેઠી થઈ જાય ત્યારે મનમાં માંડ
બચેલી સંવેદનશીલતાની મધૂરી કવિતા
લખાય છે. કાવ્ય નાયકને ભલે એ અફવા
લાગતી હોય પણ શું એ ખરેખર અફવા
છે? નાયક નિસ્તબ્ધ છે, સદંતર નિસ્તબ્ધ!

મારી અંદર કોઈ એક ખૂણામાં રોજ સામટા
ચાર પાંચ સૂરજ ઉગ્યા
અને
આથમ્યા કરે.

મને ખબર છે.

હથેળીની રિક્તતાઓ વિશે.

મને ખબર છે

હથેળીમા વસંતો ચીતરવાથી

આંગણે ઉભેલો ગુલમહોર લીલો નથી જ
થવાનો.

ભલે એ દેખાય નહીં પણ વસંતનો
અનુભવ સૌ કોઈ કરે છે. તમારા પલાશ
પર ફૂલ નથી આવ્યા કે તમારી હથેળી
રિક્ત હોય એટલે તમે કહો કે વસંત
નામની કોઈ ઋતુ છે જ નહીં, તો એ કઈ
રીતે માની શકાય! એ માત્ર તમારી અંગત
માન્યતા છે. વસંતનું ઈશ્વર જેવું છે, જો
તમે તન્મયતાથી પ્રતીતિ માંગો તો એ
મબ્યા વિના રહેતી નથી. એનો સંબંધ

સુખ કે દુઃખ સાથે નહીં, મનની અવસ્થા સાથે છે. સામાન્ય રીતે વૃક્ષને જેમ પાંદડા ફૂટે એમ પોતાને પ્રસન્નતા ફૂટે એવું સર્વ સામાન્ય માણસ ઝંખતો હોય છે. આ ઝંખના જ વસંત છે. પરંતુ પોતાને ફૂટેલી પ્રસન્નતા ખરી પડે તો સારું એમ કોઈ ઝંખે તો એને પાનખર કહેવાય. હથેળીમાં વસંત ચિતરવાથી આંગણે ઉભેલો ગુલમહોર લીલો નથી જ થવાનો એવું ધારી લેવું પણ પાનખરનો જ એક પ્રકાર છે.

શિયાળો હોત તો તે લખેલા પત્રોનો
ઢગલો સળગાવીને
તાપી ગયો હોય.
પણ આ ઉષ્ણતાનું શુ?

તો વિચારું છું કે એના ઉપર છેકછાક કરીને
એ પત્રો કોઈની દુકાને આપી આવું.
જેથી પસ્તીમાં પડીકા વાળવા કામ આવે.

પ્રતીક્ષારત આંખમાં, પુસ્તકના

પાનાની વચ્ચે દફનાયેલા પેલા રંગવિહીન ફૂલોમાં, રિક્ત હથેળીઓમાં કે પછી લોહીમાં અવિરતપણે વહેતી પેલી ચાર પાંચ સુકકીઝાણ નદીઓમાં કેટલી આશા સમાય? સો ગ્રામ? બસ્સો ગ્રામ? આશા અમાપ્ય છે. એ અમર છે. અખંડ છે. આનંદમય છે. પ્રેમનું પણ એવુંજ. જે હૃદયને અખિલનો સ્વાદ ચખાડે એ પ્રેમ છે. એ અખંડિત છે, અનંત છે. કવિતાનો નાયક કહે છે કે શિયાળો હોત તો પ્રિય પાત્રએ લખેલા પત્રોનો ઢગલો સળગાવીને તાપી ગયો હોય. જો શિયાળો હોત તો! પણ શિયાળો નથી. ક્યારેક બહાના વિચારવામાં પણ ઘણી રાહતનો અનુભવ થાય છે. બહાનાની એક ખૂબી નોંધી રાખવા જેવી છે કે એ ખૂટતી જતી આશામાંથી ઉમેદની સંપૂર્ણપણે બાદબાકી થવા દેતા નથી. દઝાડી દેતો પ્રતીક્ષાયોગ ચાલી રહ્યો હોય ત્યારે આ બચી ગયેલી થોડી ઘણી ઉમેદ સંજીવની જેવું કામ કરે છે. પત્રોને સળગાવવાની હિંમત નથી અને પાસે પણ રાખવા નથી. નાયક એને કોઈની દુકાને આપી આવવાનું વિચારે છે. આવા વિચારો ટકોરા દઈને નથી આવતા, બસ આવે છે. એ ઉનાળાની બપોરે વ્યાપી ગયેલી ઉષ્ણ નિસ્તબ્ધતાને અર્કરૂપે સાચવી લે છે. એ ઉષ્ણતાના અંશ સમા પ્રેમપત્રો જે હવે અણખપતા થઈ પડ્યાં છે

પરંતુ જેનો નાશ કરવો પણ શક્ય નથી, એમનાથી છૂટકારો પામવાનો કેવો વિચિત્ર ઉપાય એણે શોધી કાઢ્યો છે અને સાથે એને વાજબી ઠેરવાનું કેવું વિચિત્ર બહાનું છે! સળગાવીને નષ્ટ કરી નાખવા કરતાં પડીકા વાળવાના કામમાં તો આવે. પણ એવું કરતા પહેલા ઓળખ દર્શાવતી નિશાનીઓ છેકી નાખવાની હોય એ પણ એને ધ્યાનમાં છે. સંપર્ક પૂરો થઈ ગયો છે. પણ એક સમયે સંબંધમાં જે મીઠાશ હતી એ હજુય થોડીઘણી બાકી છે, એટલે જ કાળજી પણ છે. સૂર્યાસ્ત સમયે ક્ષિતિજની પેલે પાર જળમાં પોઢી જતાં કિરણોથી છૂટા પડવાનું ખુદ સૂર્યને પણ ગમતું હોતું નથી હોતું, પરંતુ તોય છુદ્ધ તો પડવું જ પડે છે!

આ કવિતા અનૃપ્તિની કવિતા છે. વિષાદ અને મૂંઝવણની કવિતા છે. નિષ્ફળ પ્રેમ પછી ઉત્પન્ન થતી નિરાશાની કવિતા છે.

કવિ શ્રી ભાવેશકુમાર રાવલ વ્યવસાયે ફોટોગ્રાફર છે. તેઓ દ્રશ્યોને પોતાના કેમેરા વડે કંડારે છે. એમણે આ કવિતામાં મનની પાનખરના દ્રશ્યોને પણ સુંદર રીતે કંડાર્યા છે, ખૂબ સહજતાથી નિસ્તબ્ધતાને વહાલ કર્યું છે. અને આ જ તો કવિતાની ઉપલબ્ધિ છે! મૂળે દરેક કૃતિ છેવટે ભાવકની પોતાની ઉપલબ્ધિ હોય છે ને!

અસ્તુ.

ધર્મેન્દ્ર જોષી

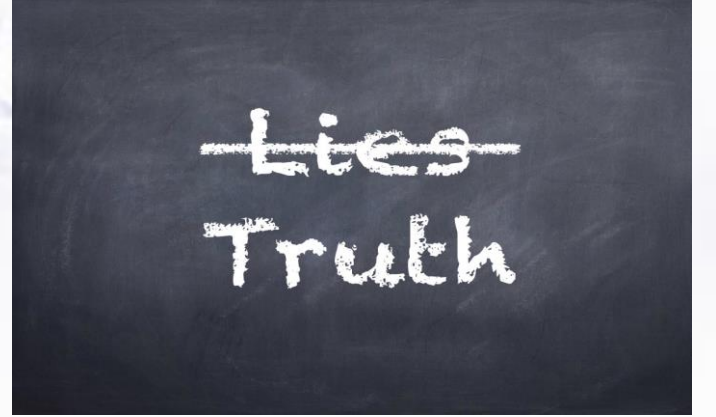
મને મારો જ પ્રશ્ન

પ્રશ્ન ૬: હું સાચું બોલું કે ખોટું?

થોડા સમજણાં થયાથી જીવનપર્યંત સુધી સતત સતાવતો પ્રશ્ન છે - “હું સાચું બોલું કે ખોટું?” હંમેશા સાચું જ બોલવાની શીખ મેળવીને બાળક મોટું થતું હોય ત્યાં સુધીમાં તો તેની પાસે કેટલુંય ખોટું બોલાવ્યું હોય. સાચું બોલવાની શિખામણ આપનારાઓ તેની સામે જ કેટલીયે વાર હળાહળ જૂઠું બોલ્યા પણ હોય. બાળક તે જોઈને, સાંભળીને, મૂંઝાઈને વિચારતું રહે કે મને સાચું બોલવાનું કહેનારા મારી પાસે જ અને મારી સામે જ ખોટું બોલે છે, તો ખોટું બોલવામાં પાપ લાગે એ વાત પણ મને ખોટી જ કહેવામાં આવી લાગે છે. ભગવાન ખોટું બોલનારને દંડ કરે, એ પણ ખોટું જ હશે કેમ કે મારી હાજરીમાં ખોટું બોલનારને કે મારી પાસે ખોટું બોલનારાઓને તો એ દંડ નો ભય જ નથી!

“કહી દે કે, હું નહાવા ગયો છું”, “કહી દે કે, પપ્પા ફોન ઘરે ભૂલી ગયા છે”, “કહી દે કે, મમ્મીના હાથ અત્યારે ખરાબ છે. પછી વાત કરશે”, “કહી દે કે, પૈસા બસ હમણાં સાંજે આવે એટલે તમને પહોંચાડે

છે”, “કહી દે કે મારા તો તૈયાર છે પણ માણસ નથી આજે, એટલે કાલે પહોંચાડીશું”; આવા અનેક જૂઠું આપણે જ આપણાં નાના કે વયસ્ક બાળકો પાસે બોલાવ્યા હોય છે. અને આવા અનેક જૂઠાણા આપણે પણ તેની જ સામે બોલ્યા હોય છે, “હું હમણાં ડ્રાઇવ કરું છું. પછી

વાત કરું”, “અત્યારે એક મીટિંગમાં છું. પછી કોલ કરું”, “બસ રસ્તામાં જ છું. પહોંચ્યો જ”. જ્યારે આપણને સાચું બોલું કે ખોટું એ મૂંઝવણ થાય ત્યારે ક્યાંક નાનપણમાં આપણી સાથે બનેલી કે આપણે જોયેલી આવી ઘટનાઓ જ તેના માટે જવાબદાર છે તે સ્વીકારવું જરૂરી છે.

પણ સૌથી અગત્યનો પ્રશ્ન એ છે કે માણસને ખોટું કેમ બોલવું પડે છે? શું કોઈ

જન્મજાત જુદો જન્મે છે? કે જૂઠ બોલવાનું લક્ષણ તેને વારસાગત મળે છે? કે શું કોઈ મા કે બાપે નાનપણથી જ બાળકને જૂઠ જ બોલવા સમજાવ્યું કે શીખવ્યું હોય છે? ના. કોઈ પણ માણસ પોતાના સ્વબચાવ માટે જ ખોટું બોલતો હોય છે. એક ડર છે, કાંઈક ગુમાવવાનો, કાંઈક ખોવાનો – વ્યક્તિ, વસ્તુ, પૈસા, સંબંધ, ઇજ્જત, સમય; અથવા તો તે કાંઈક એવું મેળવવા ખોટું બોલે છે જે તેના હકનું નથી. માણસ જ્યારે પોતાનો સ્વાર્થ જોવે, ત્યારે જ ખોટું બોલવા પ્રેરાય છે.

સમાજમાં જીવન આદર્શો કે મૂલ્યોના બદલે ફક્ત પૈસાથી જ સફળતા જ્યારથી આકવામાં આવતી થઈ છે, ત્યારથી ખોટું કે જૂઠ બોલવાનું સામાન્ય થઈ ગયું છે. એમાં પણ અમુક શિક્ષકો અને ગુરુઓ ભગવાન શ્રીકૃષ્ણનો દાખલો લઈને સમજાવે છે કે, “તેમણે પણ ધર્મવિજય માટે કેટલીયે જગ્યાએ જૂઠનો આશરો લીધો. એટલે જૂઠ તો બોલાય, એમાં કોઈ વાંધો નહીં.” પરંતુ એવું શિખવાડનાર કે ના સાંભળનાર ભગવાન શ્રીકૃષ્ણને કે તેમની લીલાને કે તેમાં ઘટિત થયેલી ઘટનાઓને તેના સંપૂર્ણ સાપેક્ષ સાથે સમજ્યા છે. એટલે કોઈના દાખલા લઈને પોતાને ખોટું બોલવાનું લાઇસન્સ આપવું યોગ્ય નથી.

ડર, ઈર્ષ્યા, અને લોભ; એ જૂઠ બોલવાના મૂળ કારણો છે. પોતાના વિચાર, વાણી અને વર્તનમાં સત્ય આચરણ એ શ્રેષ્ઠ વ્યક્તિના ગુણ છે. સત્યનિષ્ઠ વ્યક્તિને ખૂબ માન મળે છે. તે પોતાના જીવનના આદર્શ અને મૂલ્યો માટે સત્ય આચરે છે. તેને બીજા કોઈના સર્ટિફિકેટની જરૂર નથી. તે વ્યક્તિ જાણે છે કે સત્ય કડવું છે, મુશ્કેલ છે, અને સત્ય આચરણથી પોતાને ખૂબ વિપત્તિઓનો સામનો કરવાનો આવશે, તેમ છતાં તે સાચું જ બોલે છે. જીવનપર્યંત સત્યનો સાથી રહીને તે વધુ સંતોષી અને સુખી બને છે. જ્યારે પોતાના સ્વાર્થ માટે જૂઠ બોલનારા આગળ જતાં પણ લોભવૃત્તિથી પીડાયેલા જ રહે છે, અને અસંતોષી રહી દુઃખી જ રહે છે. સત્ય બોલનારની સાથે કદાચ બહુ લોકો નહીં રહે, પરંતુ જે રહેશે તે એકદમ નજીક રહેશે. તેને કદાચ બહુ પૈસા નહીં મળે, પરંતુ જેટલા હશે તે પોતાની મહેનત અને સચ્ચાઈના હશે અને તેને રાત્રે કોઈ ચિંતા

વિના સરસ ઊંઘ આવશે. કોઈની ઈર્ષ્યા કરીને ખોટું બોલ્યા હશે તો આપણી અંદરનો માંદગી તો કહેશે ને કે તમે ખોટું કર્યું છે? દુનિયાની કોઈ પણ વ્યક્તિથી જૂઠા છુપાવી શકશો, પરંતુ પોતાનાથી કેવી રીતે છુપાવશો? ઈશ્વરથી કેવી રીતે છુપાવશો?

એવું કહેવાય છે કે એક જૂઠા છુપાવવા, પછી અનેક જૂઠા બોલવા પડે છે. જૂઠા બોલ્યા પછી લાંબો સમય યાદ રાખવું પડે છે કે આપણે શું બોલ્યા હતા. જો તેના બદલે સત્ય જ બોલીએ તો કેટલું સારું? વધુમાં વધુ શું થશે? થોડું વેઠવું પડશે? પણ કોઈ વસ્તુની અછતમાં વેઠવું એ માનસિક અસ્વસ્થ રહેવા કરતાં વધુ સારું ને? આપણાં જૂઠાણાની કોઈને ખબર પડી જાય એ અજંપા કરતાં તો વધારે સારું ને? સત્ય આચરણથી થતાં નુકશાન કરતાં અસત્ય બોલવાથી થતું નુકશાન વધારે હોય છે. લાંબા સમયે સતત જૂઠા બોલનાર વ્યક્તિ ઉપર કોઈ પણ બાબતમાં કોઈ વિશ્વાસ કરતું નથી. “વાઘ આવ્યો, વાઘ આવ્યો, દોડો, દોડો” એ વાર્તા આપણે સૌ જાણીએ અને સમજીએ છીએ.

પોતાનું કામ કરાવવા અન્ય લોકો સાથે કુનેહથી વર્તન કરવું એ શીખવવાવાળા એવું પણ શીખવે છે કે સ્પષ્ટ-વક્તા બનવું. જે મનમાં હોય એ જ બોલવું. જે પરિણામ આવે તેની તૈયારી

રાખવી. અસત્ય બોલીને, કોઈને ભોળાવીને કરાવેલું કામ લાંબો અને સારો સંબંધ નહીં બનાવી શકે અને હંમેશા ઢાંકેલું નહીં રાખી શકાય એ સ્વીકારવું જ રહ્યું.

માણસ જ્યારે પોતાની મરણ પથારીએ હોય અને છેલ્લા શ્વાસ ગણતો હોય, ત્યારે ઈશ્વર તેને પોતાના આખા જીવનની આખી ફિલ્મ અમુક ઘડીઓ માં જ બતાવે છે. ત્યારે આપણાં બોલેલા બધા જુઠાણા દેખાય, અને તેનો ક્ષોભ પણ થાય અને અફસોસ પણ. પણ ત્યારે ખૂબ મોડું થઈ ગયું હોય. કરવું હોય તો પણ તેને બદલી ના શકાય. એના કરતાં જીવતે જીવ જો સત્ય આચરણ જ કરીએ કે સભાનતાથી તેવું કરવાનો પૂર્ણ પ્રયત્ન કરીએ તો જીવન ઘણું સારું જાય, અન્યોને આપણાં કારણે કોઈ હાનિ ના થાય, દુઃખ ના થાય, અને આપણે સંતોષથી, શાંતિથી, ખુશીથી જીવી શકીએ.

મારે સત્ય બોલવું કે અસત્ય, એ બાબતે કદી કોઈ વિચાર હોઈ જ ન શકે. એ વિચાર આવવો એ જ સ્વાર્થી હોવાની સાબિતી છે. સત્ય જીવનનો આદર્શ અને મૂલ્ય જ હોવું જોઈએ અને એટલે આપણે કોઈના માટે નહીં, આપણાં માટે જ સત્ય આચરણ કરવું જોઈએ.

કિશન એમ. દાવડા

માઈક્રો-વિશ્વ

હેડલાઈન

દીકરા અને દીકરી વચ્ચે ભેદ રાખનાર અરવિંદભાઈનો સ્વભાવ ખૂબ જ તીખો.

“આ જો પાર્થ.. આપણી મહિલા ક્રિકેટ ટીમ આ વખતે પણ એશિયા કપ જીતીને આવી..”

“અરે વાહ!”

થોડીવાર પછી -

“હું શું કહું છું પપ્પા, આવતી કાલે આપણા શહેરમાં વિમેન્સ ક્રિકેટ અંડર-નાઈન્ટીનનું સિલેક્શન છે, અને પાચલ પણ ખૂબ સરસ ક્રિકેટ રમે છે, તો....”

“શું...?”

ક્રોધાવેશમાં આવીને ભડકી ઉઠેલાં અરવિંદભાઈની સામે પાર્થે એજ હેડલાઈનવાળું અખબાર ધરી દીધું.

બીજે દિવસે પાચલનું ક્રિકેટ ટીમમાં સિલેક્શન થયું.

જ્યોતીન્દ્ર દવે

Rewinding...

ખોટી બે-આની

હમણાં થોડા દિવસ પર મારા હાથમાં, કોણ જાણે ક્યાંથી, ખોટી બે-આની આવી ચઢી હતી. એ બે-આની ખોટી છે એમ જ્યારે મોટીએ પાછી આપતાં અર્ધ-તિરસ્કારયુક્ત અવાજે મને જણાવ્યું ત્યારે ક્યો મોરલો આ કળા કરી ગયો? એમ મને થયું. પરંતુ એ પ્રશ્નનું નિરાકરણ થઈ શકે તો પણ એથી એટલી બે આની પૂરતી મારી ગરીબાઈ ઓછી થાય એમ નહોતું. એ પ્રશ્ન પડતો મૂકી એ બે-આનીને શી રીતે ચલાવવી તેનો વિચાર મેં કરવા માંડ્યો.

હાથમાં વર્તમાનપત્ર રાખી વાંચવાનો ડોળ કરી મેં ટ્રામના કન્ડક્ટરને એ બે-આની જરા પણ ખચકાયા વગર આપી. એણે ટિકિટ આપીને બે-આની લેવા પ્રયત્ન કર્યો. જૂઠી વસ્તુને પોતાની જાહેરાત કરવાનું ઘણું મન હોય છે. એ ન્યાયે કન્ડક્ટરના હાથમાંથી એ ચંચળાની મૂર્તિ સરીને નીચે પડી. અને ખોટી બે-આની ઉપાડી, વિસ્મયથી તેને ફેરવી ફેરવીને જોઈ, રાજાની નિર્દોષ પ્રતિકૃતિ સામું થોડી વાર એ ધૂરક્યો ને પછી કંઈ પણ બોલ્યા

વગર બે-આની મારા હાથમાં પાછી મૂકી. એનું જ અનુકરણ કરીને મેં બે-આની પાછી લીધી. વિસ્મયથી થોડી વાર હું તેના સામું જોઈ રહ્યો. ફેરવી ફેરવીને મેં તેનું બારીક અવલોકન કર્યું. રાજાની પ્રતિકૃતિ સામે ઠપકાભરી નજરે જોયું ને પછી કંઈ પણ બોલ્યા વગર એ બે-આની ગજવામાં મૂકી, બીજી કાઢી એને આપી. એક આનો પાછો આપી વિજયની નજર ફેંકી કન્ડક્ટર એને પંથે પડ્યો.

યા પીવાની સામાન્ય ઇચ્છા તો મને હંમેશા જ રહે છે. પરંતુ હૃદયના ઊંડા ઊંડાણમાંથી ‘યા!’ ‘યા!’નો પોકાર ન ઊઠે ત્યાં સુધી, પૈસા ખર્ચીને રેસ્ટોરાંમાં યા પીવા, હું બનતાં સુધી જતો નથી. પંદર-વીસ મિનિટ પૂર્વે જ યાનો સંયોગ થયેલો હોવાથી હૃદયમાંથી યાનો પોકાર

ઊઠવાની હજી કંઈક-અર્ધા કલાક જેટલી વાર હતી છતાં આ પ્રસંગે હું એવા પોકારની વાટ જોયા વગર, ખોટી બે-આની ચલાવવા માટે આનો ખરચી નાખી, મને કદી નહિ મળેલો એવો વ્યવહારકુશળતાનો યશ મેળવવાની મહત્વાકાંક્ષાથી, એક રેસ્ટોરાંમાં દાખલ થયો. એકલી બે-આની પકડાઈ જવાનો સંભવ વધારે એમ લાગવાથી, મેં સાવચેતી વાપરી ચારેક આના જેટલો ખરચ કરવો એમ ધારી, આ ઉપરાંત બીજું કંઈ પણ મંગાવ્યું. આ પૂરી કરી હું પૈસા આપવા ગલ્લા પાસે ગયો. ‘ચાર આના લો,’ વેઈટરે બૂમ પાડી. પૈસા લેવા માટે ગલ્લા પાસે ઊભેલા પુરુષની આંખો ઘણી નબળી હોય એમ મને લાગ્યું અને ‘એ ઉપકાર ગણી ઈશ્વરનો’ હું હરખાયો

પરંતુ હિન્દુસ્તાનના હરખની પેઠે મારો હરખ પણ અલ્પકાલીન ને અકારણ નીવડ્યો. બે ખરા આના વચ્ચે ખોટી બે-આની મેં એને આપીને રોકૂભેર ચાલવા માંડ્યું, પણ બે પુરુષ વચ્ચે ચાલતી હોય તો પણ સ્ત્રી તરફ જ જોનારની નજર ખેંચાય એમ એની નજર બે આના વચ્ચે રહેલી બે-આની જ પડી!

‘શી? મિસ્ટર!’ એણે મને બૂમ મારી. આશ્ચર્ય પામતો હોઉં એવી રીતે હું પાછો ફર્યો.

‘કેમ?’ મેં પૂછ્યું.

‘ખોટી છે-’

‘ખોટી શેની?’

‘દૂસરી દો.’

‘તું બીજા કોઈને પધરાવી દેજે.’

‘નહિ દૂસરી દો.’

‘ખોટી શાથી થઈ? એના ઉપર છાપ નથી? અને આપણે એને ખરી માનીને ચલાવવા માંડીએ એટલે એ ખોટી હોય તોયે ખરી જ થઈ જશે-’ પણ એના મોં સામું જોઈ વાક્ય પૂરું કરવા કરતાં બે-આની બદલી આપી ચાલ્યા જવું વધારે સલામત લાગવાથી, મેં તેમ કર્યું.

આ પછી મેં બે-ચાર દિવસ સુધી બે-આની ચલાવવા માટે તનતોડ મહેનત કરી પણ વફાદારીની વધારે પડતી ભાવનાવાળી એ બે-આનીએ મારો ત્યાગ ન જ કર્યો. આપણે લક્ષ્મીને અને સ્ત્રીને ચંચળ ગણીએ છીએ પરંતુ ગરીબ બિચારો પુરુષ, લક્ષ્મી અને સ્ત્રીના પાશમાં સપડાયા પછી, ગમે એટલાં ફાંફા મારે પણ એકેના પાશમાંથી છૂટો થઈ શકતો નથી. કદાચ તેટલા જ માટે માત્ર પોતાના માનસિક સંતોષને ખાતર એ સ્ત્રી તથા લક્ષ્મીને ચંચળ જાત કહેતાં શીખ્યો હશે.

આખરે અંતિમ ઉપાય તરીકે ભિખારીને આપી દઈને કે દહેરામાં નાખીને એની પીડામાંથી મુક્ત થવાના મરણિયા નિશ્ચય પર હું આવ્યો. પરંતુ એટલામાં મને એક યુક્તિ સૂઝી. એક કાણા પાનવાલાની દુકાને જઈને બે પૈસાના પાન ખરીદી એક રૂપિયો આપ્યો. એણે બે પૈસા કાપી લઈ બાકીનું પરચૂરણ આપ્યું. પરચૂરણ ગણી જોતાં યુક્તિપૂર્વક પેલી ખોટી બે-આની મેં એના ભેગી સેરવી લીધી. પછી જાણે અચાનક જ નજર પડી હોય એમ એ બે-આની મેં બહાર કાઢી કંઈક સાશંક દૃષ્ટિએ એના તરફ જોઈ ‘આ બે-આની ખોટી છે, બીજી આપ’ એમ કહીને પાનવાળાને પાછી આપી.

પાનવાળાએ બે-આની પાછી લીધી અને કહ્યું ‘મારી પાસે બીજી બે-આની નથી. તમે બે આના આપો તો હું પાવલી આપું.’ મેં બે આના આપી એની પાસેથી પાવલી લીધી. ‘જંગ જીત્યો રે મારો કાણિયો!’નું ગીત ધીમે અવાજે ગાતો હું ત્યાંથી ચાલી નીકળ્યો. રસ્તામાં બે-ત્રણ મિત્રો મળ્યા. તેમને બે-આનીની કથા કહી અને મારા વિજયનું અખંડ સ્મરણ જાળવવા તેમને ચા પીવા પાસેના રેસ્તોરાંમાં લઈ ગયો. ચા પી પૈસા ચૂકવવા પેલી પાનવાલાની પાવલી મેં રેસ્તોરાંના માલિકને

આપી. એણે પાવલીને જમીન પર પછાડી અને રૂપાનો ઢોંગ કરતી એ પાવલી કલાઈના અવાજે કકળી ઉઠી ‘યે પાવલી નહિ ચલેગી, દૂસરી દો.’ અનુભવે રીઢો બનેલો હું કંઈ પણ બોલ્યો નહિ અને બીજી પાવલી આપી. અપૂર્વ પરાક્રમ કર્યા પછી હારેલા વીર યોદ્ધાની પેઠે ત્યાંથી પાછો ફર્યો અને ‘જંગ જીત્યો રે મારો કાણિયો!’ની બીજી પંકિત ‘વહુ ચલે તબ દેખીયો રે!’ હતાશ હૃદયે સંભારી.

‘લાવો, હું એ ચલાવી આપીશ.’ મારા એક મિત્રે કહ્યું. એ અતિશ્રદ્ધાળુ હૃદયને આઘાત ન પહોંચાડવાના ઇરાદાથી મેં તેને પાવલી આપી. થોડા દિવસ પછી એ મિત્ર મને પાછો મળ્યો. મેં પૂછ્યું, ‘કેમ પાવલી ચાલી ખરી?’ ‘અરે હા, તે જ દિવસે મેં કોઈને પોરવી દીધી!’

આમ મારી પાવલી ચાલી ખરી, પણ તેથી મને કંઈ પણ લાભ થયો નહિ. એ મિત્રે મને પેલી પાવલીના બદલામાં બીજી પાવલી આપવી જોઈતી હતી, પરંતુ ત્યાર પછી અનેક વાર મળવા છતાં મારી પાવલી ચલાવવાની પોતાની કળાની વારંવાર પ્રશંસાયુક્ત કથા કરવા છતાં, એણે એ પાવલીના મારા હક્ક વિશે શબ્દ સરખો ઉચ્ચાર્યો નથી.

પંખ e-magazine

સ્વકેન્દ્રીથી સમકેન્દ્રી વિશ્વ તરફની ઉડાન

લેખ/વાર્તા/માઈક્રોફિક્શન/કવિતા મોકલવા માટે

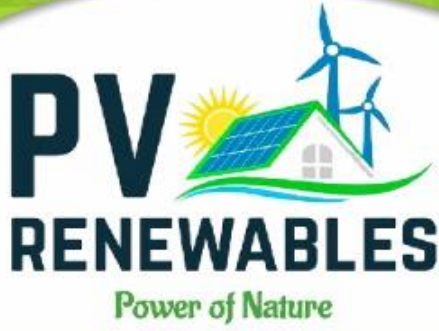
- (૧) માત્ર શ્રુતિ ગુજરાતી ફોન્ટમાં 'Word File Format'માં ટાઈપ કરી ભાષા અને જોડણીની ભૂલો ચકાસી રચના મોકલવી. ભાષાશુદ્ધિ અને જોડણીમાં જો વધુ ભૂલો હશે તો કૃતિ સ્વીકારવામાં આવશે નહિ, જેની નોંધ લેવી. ગુજરાતી લખાણના બધા નિયમો પળાય એ સૌથી પાયાની જરૂરિયાત છે.
- (૨) કોઈ પણ ઓનલાઈન કે ઓફલાઈન પ્લેટફોર્મ પર અપ્રકાશિત હોય, એવી જ કૃતિ મોકલવી. કૃતિ સ્વરચિત અને મૌલિક હોવી જોઈએ.
- (૩) કૃતિમાં મોટેભાગે ગુજરાતી જ ટાઈપ કર્યું હોય એ જરૂરી છે. અમુક શબ્દો ગુજરાતી, હિન્દી અથવા સંસ્કૃત ભાષામાં ટાઈપ કરેલા ચાલશે. પણ એ શક્ય હોય ત્યાં સુધી ઓછા રાખવા. જેથી સમરસતા સચવાઈ રહે.
- (૪) કૃતિ માત્ર મેઇલ દ્વારા જ સ્વીકારવામાં આવે છે. અમારું મેઇલ-એડ્રેસ આ મુજબ છે: pankhmagazine@gmail.com
- (૫) કૃતિ મેઇલ કર્યા પછી જો સિલેક્ટ થશે તો જાણ કરવામાં આવશે.
- (૬) 'પંખ' બિન-વ્યવસાયિક મેગેઝીન હોવાથી અમારા તરફથી કોઈ પણ પ્રકારનો પુરસ્કાર આપવામાં આવતો નથી.
- (૭) તમે મોકલેલી કૃતિ-સ્વીકારનો અંતિમ નિર્ણય 'પંખ'ની ટીમનો રહેશે.

આપને આ અંક કેવો લાગ્યો, એના વિશે થોડો
સમય કાઢીને આપના પ્રતિભાવો અવશ્ય આપજો.

<https://wa.me/916355953355>

સૂર્ય ઊર્જા રૂફટોપ યોજના

વીજળી બચાવો, પર્યાવરણ બચાવો, સોલાર અપનાવો

સોલર સિસ્ટમની ક્ષમતા	રહેઠાણ માટે સબસીડી
૧ થી ૩ કિલોવોટ સુધી	નિયત કરેલી કિંમત પર ૪૦% સબસીડી
૩ થી ૧૦ કિલોવોટ સુધી	નિયત કરેલી કિંમત પર ૨૦% સબસીડી

ફ્લેટ તથા સોસાયટીના કોમન મીટર પર મેળવો
૫૦૦ KW સુધી ૨૦% સબસીડી

સોલાર રૂફટોપ લગાવવાનો ખર્ચ
અંદાજે ૪ વર્ષમાં વસુલ ત્યારબાદ ઉત્પન્ન
થયેલ વીજળી બાકીના ૨૧ વર્ષ સુધી મફતમાં

ઇન્ડસ્ટ્રીયલ, કમર્શીયલ, ઇન્સ્ટીટ્યુશનલ, સ્કૂલ,
કોલેજ, હોસ્પિટલ, NGO તેમજ ફાર્મ હાઉસ માટે મેળવો
આકર્ષક દરે સોલાર સિસ્ટમ.

૨૦૨૦-૨૧
ની સબસીડી નું
બુકીંગ ચાલુ થઇ
ગયું છે, તો આજે
જ સંપર્ક કરો.

CALL NOW

+91 97148 72800
+91 97148 72899
+91 6358-802275
+91 6358-802274

34, Gopinath Industrial Park, Part-2, B/h Aastha Estate,
Viratnagar Road, Odhav, Ahmedabad - 382415.

પંખ e-magazine

સ્વકેન્દ્રીથી સમકેન્દ્રી વિશ્વ તરફની ઉડાન

પંખ' MASS અને CLASS - એમ બન્ને વર્ગો દ્વારા વખણાતું મેગેઝીન બની ગયું છે.

કોઈ અફવા, ખરાબ જોક અથવા ફેક-ન્યુઝ જેટલી ઝડપથી અને જથ્થાબંધ રીતે અત્યારના સમયમાં બધે વાયરલ થાય છે, એટલું તો અમારાથી કદાચ ના બને, પણ 'પંખ'ની આ પીડીએફ ફાઈલ નોંધપાત્ર સંખ્યામાં સર્ક્યુલેટ થાય છે ખરી!

બેશક, 'પંખ' બિનવ્યવસાયિક મેગેઝીન જ છે અને રહેશે, પણ એમાં અમારો સમય, મહેનત અને મૂડી રોકાયા જ છે. અમે અત્યારે જે કરીએ છીએ, એનું વળતર અમને વાચકો અને ભાવકોના પ્રેમ થકી મળ્યું છે અને અમારી અપેક્ષા એ જ છે.

પરંતુ અમે આ કામ વધુ સારું કરી શકીએ, એ માટે આપની મદદની અપેક્ષા રાખવી પણ તો ખોટી નથી ને?

મદદના એક માધ્યમ તરીકે તમે તમારા કોઈ વેન્ચરની જાહેરાત 'પંખ'માં આપી શકો છો. બદલામાં તમને શું મળશે? સમજદાર અને જેન્યુઈન કસ્ટમર્સ.અમને શું મળશે? અમારા નવા આઈડીયાઝને પડદા પાછળથી પડદા આગળ લાવવા માટે થોડુંક ફર્નિંગ.

વધુ માહિતી માટે, અમારો સપર્ક કરો.

Manori Shah - +91 91044 29144

pankhmagazine@gmail.com

ટીમ 'પંખ'

યાજ્ઞિક વઘાસિયા

કેયુર દુધાત

મનોરી શાહ

અનંત ગોહિલ

વિરલ જોશી

હોઝેફા અગવાન

સહભાગી પાંખો

ધુવિલ ચોડવડીયા

મિહિર ગેડીયા

આ અંકમાં સહભાગી કલમો

જ્યોતીન્દ્ર દવે
રાજુલ ભાનુશાલી
પાર્મી દેસાઈ
ધર્મેન્દ્ર જોષી
તેજલ શાહ
વિપુલ હડિયા
ડૉ. રંજન જોષી
કિશન એમ. દાવડા

હીરલ વ્યાસ
ડૉ. કાર્તિક શાહ
બંસરી જોષી
રાજેશ હિંગુ
કિરણ 'રોશન'
ધ્રુવિલ ચોડવડીયા
મિહિર ગેડીયા

ફોટોગ્રાફી

ચિરાગ પટેલ (ફ્રન્ટ કવર)

<https://instagram.com/click . freak ?igshid=2sv6ulx13j22>

ધ્રુવ પંચાસરા (બેક કવર)

<https://instagram.com/dhruv.panchasara?igshid=arbapssmucu>

❖ અમારો સંપર્ક અહીં કરો...

WhatsApp

<https://wa.me/916355953355>

Telegram

<https://telegram.me/pankhemagazine>

Gmail

pankhemagazine@gmail.com

❖ અમને Follow અહીં કરો...

Facebook

<https://m.facebook.com/pankhemagazine>

Instagram

<https://www.instagram.com/pankhemagazine/>

Telegram Channel

<https://t.me/pankhemagazineofficial>

Twitter

https://twitter.com/pankh_emagazine

YouTube

<https://m.youtube.com/channel/UCakmCpwf4oF2ZICI-YPIVDg>

❖ અમારા વિશે સંપૂર્ણ માહિતી અને જૂના અંકો...

Website

<https://pankhmagazine.com/>

